



פרשת השבוע "ויקהל" — פרה

ובו י' עניינים בביאור הפרשה ושני פרקי נחשבה מאת הגאון הצדיק רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א ראש כולל דעת יוסף אשדוד.

בומרנג" — חץ מושחז שתוזר לאחוריו.

"בעין הסערה" — ליבת הסיפור.

פרק מ' (פרק צ"ב) "בתחבולות תעשה מלחמה"

עוד תניא נשנית שם, הבערה ללאו יצאת, דברי ר' יוסי, ר' נתן אומר לחלק יצאת יעויי"ש היטב.

נראה מדברי רש"י שפירש את הפסוק ע"י הבאת פלוגתת תנאים אם הבערה ללאו יצאת או לחלק יצאת, דאינו דורש זאת כפי הרמב"ן ז"ל שבריש דבריו מבאר את הפסוק בעניין אחר, וז"ל "עניין הכתוב הזה ודאי לאסור בשבת גם מלאכת אוכל נפש, כי אמר "כל העושה בו מלאכה יומת" ופירש שלא יבערו גם אם לאפות בו לחם ולבשל בשר. כי האש צורך כל מאכל, והוצרך לומר כן, מפני שלא אמר "העושה בו כל מלאכה" כאשר אמר בעשרת הדברות "לא תעשה כל מלאכה" ואמר 'מלאכה' סתם. והיה אפשר שנוציא מן הכלל מלאכת אוכל נפש, כי כן נאמר בחג המצות 'לא תעשה מלאכה' ואין אוכל נפש בכללו, ולכך הזכיר בפירוש שאף אוכל נפש אסור בו.

(ויעוין שם שהביא מדרש מהמכילתא בשם ר' נתן ואכמ"ל).

א) מומר למלאכה אחת בצנעה האם הוא מומר לכל מלאכות שבת?

איתא בפרשה (פרי' ל"ה פס' ג') **"לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת"**.

ובפרש"י ז"ל: "יש מרבתינו אומרים הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת."

ודבריו מיוסדים על הגמ' במס' שבת דף (ע' ע"א) "תניא ר' נתן אומר, לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, מה ת"ל? לפי שנאמר "ויקהל משה את כל עדת ישראל אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה, דברים הדברים אלה הדברים, אלו שלושים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני. יכול עשאן כולן בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת? ת"ל בחריש ובקציר תשבות. ועדיין אני אומר, על חרישה ועל קצירה חייב שתיים ועל כולן אינו חייב אלא אחת? ת"ל לא תבערו אש, הבערה בכלל הייתה ולמה יצאת? להקיש אליה ולומר לך, מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבים עליה בפני עצמה, אף כל שהוא אב מלאכה חייבים עליה בפני עצמה.

אב מלאכה לבד כותב, והכי איתא בשבת (דף ק"ג ע"א) במשנה. וחילוק מלאכות לומד הוא מהפסוק של ועשה אחת מהנה, כדאיתא בשבת (דף ע"א).

ובעניין מה שלחלק יצאת, איכא בזה שני פירושים ברש"י, דבמס' יבמות (דף ו' ע"ב ד"ה לחלק) פירש דאלמלא שהפסוק יוצא לחלק, הייתי אומר שלא יתחייב בסקילה עד שיעשה את כל הט"ל המלאכות לפיכך יצאה הבערה מן הכלל, לומר שחייב על כל אחת מהן בפני עצמה (ומה שידעו שמקושש חייב מיתה אף שחילל במלאכה אחת הוא אחר הלימוד).

ברם ברש"י פסחים (דף ה' ע"ב ד"ה וש"מ) פירש דהבערה לחלק יצאה ובא להורות שלא נאמר שהעושה ארבעה וחמישה אבות מלאכה בשוגג אינו חייב אלא חטאת אחת, קמ"ל שחייב על כל אחת ואחת בפני עצמו, וכבר עמד בזה הרא"מ ז"ל.

גם תמוה שלא אמר עד שיעבור על כל ט"ל מלאכות רק אמר שגם אם עבר על ד' וה' חטאות יתחייב אחת, משמע מינה דאם עבר רק על אחת מהן יתחייב עכ"פ חטאת אחת, אלא שלא יהיו בזה חילוקי חטאות, דומיא דאכל חלב וחלב בהעלם אחד דחייב רק אחת?

ואפשר דבזה אין כל סתירה, דשניהם אמת. דלענין חיוב מיתה אפשר דלא נחשב העובר במזיד ובהתראה שחילל את השבת לענין חיוב סקילה עד שיעבור על כל ל"ט המלאכות כיון שהכל הם רק פרטים בשבת, ושמא צריכים להתרות בו על הכל, והוי ס"ד דלא נוכל לחייבו מיתה עד שיזיד בכל הפרטים. אבל לענין חיוב חטאות הוי אמינא

ברם רש"י שנמנע מהביא את דברי המכילתא נראה כביכול שלא היה לו כל צד להתיר מלאכת אוכל נפש, אחר שכבר פירש בעשרת הדברות לא תעשה כל מלאכה ודברים שנתפרשו כבר במקום אחד שוללים את האפשרות לחלק כמו ביו"ט ששם התורה חילקה להדיא, אבל שבת חמורה טפי מיו"ט שכבר נאמר בה שבת שבתון ואילו ביו"ט נאמר רק שבתון, לפיכך נראה מדברי רש"י שלכך לא נחת לפרש כדרך הרמב"ן שכוונת הפסוק לאסור מלאכת אוכל נפש.

(וצ"ע קצת), דלדברי המכילתא לכאורה לא נוכל ללמוד מהפסוק רק את איסור מלאכת אוכל נפש, ומניין לדרוש גם כדברי הגמ' בשבת דהפסוק אתי לחילוק מלאכות? והרמב"ן עצמו לאחר שהביא דרשת המכילתא הביא גם את פלוגתת ר' נתן ור' יוסי שנזכרת בגמ' בשבת ורמז שם כי בלאו הכי נאמר לא תעשה כל מלאכה וזה כולל את כל המלאכות ומהיכי תיתי להוציא את מלאכת הבערה, ואף שלדברי המכילתא עצמה מצינו צד לומר שהבערה הוצרכה בפני עצמה כי הוי ס"ד להתירה לאחר שלא נאמר כאן כבעשרת הדברות לא תעשה כל מלאכה אלא לא תעשה מלאכה, הרי לנו שאף הרמב"ן עצמו רומז בזה כי דרשה זו אינה עולה בקנה אחד עם דרשת המכילתא. ואולי אלו תרי תנאי אליבא דר' נתן. וצ"ע ולא ראיתי מישהו שעורר בעניין).

ולפי דברי ר' יוסי שהבערה ללאו יצאת נראה שאין הוא בגדר ט"ל מלאכות, שהרי אין מתחייבים על זדונו מיתה, ותחת אב מלאכת הבערה הוא מכניס בחשבון האבות את מלאכת רושם דהוי

בשוגג חלב כסבור שהוא שומן או שלא ידע שהתורה אסרה חלב באכילה, דאם היה יודע הדין לא היה עושה את האיסור, בכה"ג נחשב הוא כשב מידיעתו. דהיינו ברור לנו שכל סיבת המכשול הייתה בשל שגגתו בדין או במעשה, אבל היכא ששגג רק במעשה, שלא ידע שזה חלב אבל אם היה יודע שהוא חלב גם היה אוכלו, בכה"ג אין הוא יכול להביא חטאת, שמה אכפת לן שלא אכל כעת את החלב במזיד, מכל מקום אין הוא נחשב כשב מידיעתו, כי גם אם היה יודע שחתיכה זו היא חלב היה אוכלה, נמצא שהוא מזיד למרות אי ידיעתו.

מאיידך אם למשל יהיה מומר לאכול חלב אבל זהיר יהיה באיסור דם למי"ד מומר לדבר אחד אינו מומר לכל התורה כולה, אף אם יאכל במזיד חלב, עם כל זאת לגבי איסור דם נחשב הוא כשב מידיעתו, ולפיכך אם שגג באכילת דם אף שהוא מזיד לגבי איסור חלב שפיר יכול להביא חטאת על הדם.

אולם כל זה נאמר רק לעניין כל איסורי התורה, דמומר לאיסור אחד אינו נחשב למומר לכל התורה כולה, לפיכך שפיר יכול הוא להביא חטאת על שגגתו, אבל אם חלילה וחס יזיד לחלל את השבת בפרהסיא בכה"ג הוי מומר לכל התורה כולה, דמומר לאיסור שבת הוי מומר לכל התורה כולה כעובד ע"ז, הלכך אם הזיד לחלל את השבת בפרהסיא באחד מל"ט המלאכות הוי מומר לכל התורה כולה ושוב אינו יכול להביא חטאת על אף חטא שיעשה בשוגג כיון שחסר לו בפרט שצריך להיות שב מידיעתו. ברם כל זה נאמר רק לגבי מומר לחלל את השבת בפרהסיא, ברם אם הוא מומר

דיתחייב חטאת לכפרה גם אם עבר על לאו אחד, רק שלא יהיה חילוקי חטאות להיחשב כאוכל חלב ודם, דאין אלו שני שמות נפרדים אלא שם שבת אחד הוא לגבי כל המלאכות, והרי הוא כאוכל פעמיים חלב בהעלם אחד, שאינו מתחייב רק חטאת אחת, קמ"ל מהפסוק שהן שני שמות מחולקים כחלב ודם, ויעוין ברא"מ שהאריך בזה הרבה יעוי"ש.

(והידוע עצום העלה ב"כנפי יונה" מדיוק דברי רש"י דף ע"א עמ' א' בד"ה חלב וחלב שני זיתים והפסיק ביניהם יותר מכדי אכילת פרס דהוה שתי אכילות" משמע מדברי רש"י ז"ל דכל החילוק הוא משום ששהה באכילה יותר מכדי אכילת פרס, לפיכך נחשבים שני זיתים אלו כשתי אכילות, אבל אם היה אוכל את שני הזיתים בתוך כדי אכילת פרס, אף על פי שהיה זה בשתי העלמות, נחשבים היו שני הזיתים כאכילה אחת, ומשום דיש כאן צירוף של אכילה בתוך כדי פרס שמחבר את שני הזיתים לאחד, ולכאורה הוא פלא שהרי אכל שני זיתים והיו כאן שתי העלמות ומה אכפת לן שהיה זה בתוך כדי אכילת פרס, מכל מקום היה צריך שיתחלק לשנים שהרי יש כאן שני שיעורים וגם שתי העלמות, ואפילו הכי צירוף זה של תוך כדי אכילת פרס הופך אותם לכזית אחד, וזה לכאורה חידוש עצום בדין צירוף אכילה ויש לעיין בזה הרבה).

והנה כבר יסדה הגמ' במס' הוריות (דף י"א ע"א) בדין חיוב חטאת דאי אפשר להתחייב חטאת רק באופן שלגבי החטא ההוא נחשב הוא כ"שב מידיעתו" כלומר רק בגוונא שאדם אכל

ודם, דכפי שבחלב ודם צריכים להתרות בחלב משום עצמו ובדם משום עצמו ואי אפשר להתרות באיסור הכללי שאסרה התורה לאכול מאכלות אסורות, הכי נמי לעניין שבת, דכאילו נאמר בכל אחד ואחד ממלאכות שבת לאו, כמו שנאמר לא תבערו אש ביום השבת, לא תחרשו ביום השבת, לא תזרעו ביום השבת וכו', נראה לכאורה היה לומר לפי זה, דלמ"ד הבערה לחלק יצאת הוה שמות נפרדים לחלוטין, ולפי זה אם הזיד במלאכה אחת לעשותה בצנעה לא נעשה מומר לעניין יתר המלאכות של שבת, וחשיב שפיר שב מידיעתו לכל יתר המלאכות ודו"ק היטב.

ואם הדיק הוא נכון. יש לדון עוד בדבר מחודש ביותר, מה הדין לעניין אב ותולדה דידיה, אם הוא מזיד לעבור בצנעה על איזו תולדה אבל באב עצמו הוא זהיר להפליא, כגון זומר שהוי תולדת נוטע (שבת ע"ג ע"ב) והוא מזיד בצנעה לעשות את מלאכת זמירה אבל זהיר מאד במלאכת נוטע, ושגג עתה בנטיעה אם יחשב כשב מידיעתו כיון שהוא מזיד בצנעה במלאכת זמירה.

והנה מצינו שיטת ר' אליעזר (שבת דף ע"ה ע"ב ב"ק דף ב' ע"א) שמחייב על תולדה במקום אב שתי חטאות כאילו עשה שתי מלאכות שונות, ונראה לפי זה דאליבא דר' אליעזר הוה כמו שני חטאים נפרדים. והכי איתא בחידושי הרמב"ן בריש פרי' הזורק ובשיטמ"ק ריש ב"ק בשם תוס' שאנץ, דלשיטת ר' אליעזר אי אפשר להתרות להתולדה בשם האב כפי שמצינו אליבא דרבנן דפליגי עליה, דלשיטתו הוה כעין מלאכות נפרדות לחלוטין, ולדידיה

לחלל את השבת בצנעה אינו נעשה מומר לכל התורה ובכה"ג הוי מומר רק לחטא שלו בלבד, ואם הוא מזיד לחלל שבת בצנעה וזהיר לא לאכול חלב ודם אם שגג ואכל חלב או דם בשוגג, עדיין הוא בגדר שב מידיעתו ויכול להביא חטאת על שגגתו.

ונסתפק ב"כנפי יונה" במקרה שהוא מזיד לחלל את השבת במלאכה אחת בצנעה כגון באיסור בורר אבל זהיר הוא בכל יתר המלאכות של שבת שלא לחללן כלל, ושגג באחת ממלאכות שבת האם יחשב לעניין זה כשב מידיעתו, דכפי שלעניין חלב ודם הוי נחשב שב מידיעתו, יש להחשיבו כן לגבי יתר מלאכות שבת, דהרי הוה כל הנהו מחולקים ללאוין נפרדים לעניין מניין החטאות ואין הן נחשבות לעבירה אחת, א"כ יש לומר כן גם לעניין דין שב מידיעתו, דכל ט"ל המלאכות הן ל"ט לאוין נפרדים ואין חסרון שב מידיעתו במלאכה אחת נוגע לעניין המלאכות האחרות, או דילמא נאמר זאת רק לעניין חילוק חטאות, דהם נחשבים כלאוין נפרדים אבל בחפצא הוי עון שבת רק עוון אחד ולפיכך אף שלמדנו כעת מהפסוקים דאיכא חילוק חטאות אבל לעניין זה חשיב הכל לאו אחד ולא יחשב כשב מידיעתו ולא יוכל להביא חטאת על מלאכה אחרת רק אם בכל ל"ט מלאכות הוי זהיר ורק עתה שגג באחת המלאכות ויש לעיין בעניין.

והנה מצינו בתוס' רי"ד (שבת דף קל"ח) שביאר העניין שצריך להתרות כל אב מלאכה בשמה ולא סגי להתרות בעצם הלאו של שבת, דכיון שהבערה לחלק יצאת, הרי זה נחשב כאילו נכתב לאו בכל מלאכה בנפרד, והוי ליה כמו חלב

מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א

**(ב) למה נלמדו הל"ט מלאכות דוקא
ממלאכת המשכן**

**שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
יְהִי לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שְׁבִתוֹן לַה' כָּל
הַעֲשֵׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת (לה, ב)**

אמרין בשבת מ"ט ע"ב: "הדור יתבי
וקמיבעיא להו הא דתנן אבות מלאכות
ארבעים חסר אחת כנגד מי אמר להו ר'
חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן",
ופירש"י "אותן המנויות שם בפרק כלל גדול
היו צריכין למשכן ופרשת שבת נסמכה
לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה",
ובשבת ה' ע"א כתב רש"י (ד"ה לדגלי
מדבר): "וכל מלאכות דבשבת ממשכן גמרי
לקמן מדנסמכה פרשת שבת לפרשת משכן
בויקהל", וצריך ביאור למה נלמדו המלאכות
האסורות בשבת דוקא ממלאכת המשכן.

והנה מה ששובתים בשבת מן הל"ט
מלאכות הללו מבואר בזה טעם נפלא
בהקדמת הפאת השולחן בשם הגר"א,
וז"ל: "ושמעתי בזה הפיוט דפ' שקלים אז
ראית וספרת והכנת וכו' ושאלו ממרן הגאון
החסיד רבינו אליהו נ"ע מהו כל כך תיבות,
והשיב שהם ל"ט תיבות ובהם מרומזים
**ל"ט מלאכות של מעשה בראשית, שבהן
ברא עולמו ושבת מכולם ביום השבת,
ולכן נאסר לנו ל"ט מלאכות בשבת, וזהו
הטל שברית כרותה שאינו נפסק ששמים
נותן מעשר בכל יום טל".**

הרי לנו דהטעם שנאסרו הל"ט מלאכות
הללו בשבת הוא משום שהשבת היא זכר
לשבת בראשית שאז שבת הקב"ה מכל
המלאכות אשר בם ברא את העולם בששת
ימים, והל"ט מלאכות האסורות בשבת הם
המלאכות שבהם נברא העולם, ולכן
שובתים מהם בשבת.

ולפ"ז נראה [ושוב מצאתי כן בהרבה
ספרים, ובפרט האריך בזה בספר דברות

צריכים להתרות כל תולדה בשם עצמה.
א"כ אליבא דר' אליעזר יש מקום לומר
אם ההנחה הראשונה היא אמת (שהזיד
במלאכה אחת לא פוגע בדין שב
מידיעתו כלפי מלאכה אחרת) דאם
הזיד בתולדה עדיין אינו נעשה מזיד
לגבי האב כי היא מלאכה אחרת בכלל.

**והוא הדין אם יזיד על האב יש מקום
לומר כלפי התולדה עדיין יחשב כשב
מידיעתו.**

**(ברם זה יהיה תמוה, דאם כן לגבי איזה
עניין יחשב כתולדה והרי אליבא דידיה
בכל עניין הוא מחולק, א"כ מה לו
להיחשב כתולדה, אם לא שלכל הפחות
לעניין זה שאם הזיד על האב יחשב
כמזיד לגבי התולדה וצ"ב).**

אולם אפשר שאף אליבא דרבנן דפליגי
עליה דר' אליעזר וס"ל דאפשר להתרות
התולדה בשם האב, מכל מקום יש
להסתפק אם הוא מזיד לעבור בצנעה
לגבי התולדה ונוהר על האב שלא לעבור
עליו בשום עניין אם יחשב כמזיד לגבי
האב, דאם אמנם התולדה היא ענף של
האב וודאי שאם הוא מזיד על האב
נעשה גם מזיד על התולדה, אבל האב
עצמו אינו חלק מן התולדה וכפי שאי
אפשר להתרות את האב משום
התולדה, כי האב כלפי התולדה הוי דבר
נפרד שאינו תלוי בו כלל ולפיכך אי
אפשר להתרות משמו, כך יש מקום
להסתפק, דאם הוא נזהר על האב ורק
מזיד על התולדה שלא יעשה מזיד על
האב ועדיין יש להחשיבו כשב מידיעתו,
ויש לעיין בדבר הזה היטב.

ז"ל בפרק איזהו מקומן (זבחים נ"ד ב') מאי דכתיב וכו' וכי מה ענין נזירות אצל רמה, אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם כו', ז"ש בתנחומא (ריש פקודי) שהוא שקול נגד בריאת העולם ומונה שם כסדרן כלל הענינים שהיו בבריאה שהמה היו גם כן במשכן, ולכן אמר הכתוב בבצלאל ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת, כי באלו הג' דברים נבראו העולמות כמו שכתוב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וגו', ועיין זהר (פקודי רכ"א א' ושם רל"א ב') ובזהר חדש (תרומה ל"ה ע"ג) עיין שם באורך, ולכן אמרו ז"ל (ברכות נ"ה א') יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ.

ועי' באדרת אליהו ובמלבי"ם פ' תרומה שהאריכו לבאר איך כל חלקי המשכן וכליו היו מכוונים כנגד כל חלקי העולם, וע"ע באדרת אליהו פ' פקודי, וכן האריך בזה מאוד רבינו הרמ"א בכל החלק הראשון של ספרו תורת העולה.

הרי שבנין המשכן היה כביכול דוגמת בריאת העולם, כי המשכן הוא עולם קטן המכוון כנגד כל העולם הגדול, והמשכן והעולם שניהם נבנו באותם מידות עליונות ובאותם צירופי אותיות, וא"כ מסתברא שאותם מלאכות שבהם נבנה המשכן הם המה אותם המלאכות שבהם נברא העולם, ומאותם מלאכות יש לנו לשבות ביום השבת.

ושוב מצאתי כן להדיא בפ"י באר יצחק (להג"ר יצחק אייזיק חבר זצ"ל) על האדרת אליהו ר"פ ויקהל, וז"ל: **"ידוע שהמשכן הוא ציור כל הבריאה, שלכן כל מלאכת שבת נלמד ממלאכת המשכן, ששבת הוא שביתה ממלאכת ו' ימי בראשית, וכל המלאכות שהיו בו' ימי בראשית היו נכללים במלאכת המשכן"**, וכ"כ הגרי"א חבר בספר פתחי שערים נתיב עולם התיקון פט"ז: "והם כל מעשה בראשית שנברא בו' ימים שנברא העולם בחכמה

צבי עמ"ס שבת בקונטרס מתנה טובה מאמר ז', ע"ש] דבריא את העולם היא דבר נשגב מבינתינו ואיככה נדע מה המה המלאכות שבהם ברא הקב"ה את העולם, ועל כן הוצרכנו ללמוד את המלאכות מבנין המשכן, שהיה דוגמא מעין בריאת העולם, וכמו שאמרו חז"ל בברכות נ"ה ע"א: "יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, כתיב הכא וימלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת וכתוב התם ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתוב בדעתו תהומות נבקעו".

וכן מבואר בבמדבר רבה פ"ב שתבנית המשכן היא כנגד תבנית כל העולם, דאמרו שם: **"את המשכן שהוא שקול כנגד העולם"**, שקרוי אוהל כשם שמשכן קרוי אוהל, כיצד כתיב בראשית ברא אלהים וגו' וכתוב נוטה שמים כיריעה ובמשכן כתיב ועשית יריעות עזים לאוהל על המשכן וגו', כתיב בשני יהי רקיע ויהי מבדיל וגו' ובמשכן כתיב והבדילה הפרוכת לכם, בשלישי יקוו המים מתחת השמים ובמשכן ועשית כיור נחושת וכנו נחושת לרחצה וגו', ברביעי יהי מאורות ברקיע השמים ובמשכן ועשית מנורת זהב טהור וגו', בחמישי ועוף יעופף על הארץ וגו' ובמשכן והיו הכרובים פורשי כנפים, בששי נברא אדם ובמשכן ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך, בשביעי כתיב ויכולו השמים וגו' ובמשכן ותכל כל עבודת משכן וגו', בבריאת עולם כתיב ויברך אלהים ובמשכן ויברך אותם, בשביעי ויכל אלהים ובמשכן ויהי ביום כלות משה, בשביעי ויקדש אותו ובמשכן ויקדש אותו".

ובנפש החיים ש"א פ"ד בהגהה כתב: "כי המשכן והמקדש היו כוללים כל הכוחות והעולמות וכל הסדרי קדושות כלם, כל בתיו וגנזכיו עליותיו וחדריו וכל כלי הקודש, כלם היו בדוגמא עליונה צלם דמות תבנית העולמות הקדושים וסדרי פרקי המרכבה, המה יסדם דוד ושמואל הרואה הכל מידה' עליהם השכיל כל מלאכות התבנית, ואמרו

נראה דהדבר מרומז בבעל הטורים כאן, שכתב: "לעשת. אותיות ל' תשע וחסר וי"ו, לומר ל"ט מלאכות נעשה אותם בו' ימים ולא בשבת, וכן אשר ברא אלקים לעשות הכתוב בויכולו תמצא עשיות ובריאות ומלאכות והויות והוצאות והבדלות כולם ל"ט, לומר ל"ט מלאכות הן חוץ לתולדותיהם", עכ"ל, הרי שגם בפרשת מעשה בראשית נרמז שהיו שם ל"ט מלאכות.

וכן נרמז הדבר בפ' המיוחס לרוקח על התורה פ' בראשית, בפסוק אשר ברא אלקים לעשות, שכתב: "לעשות יש בו ל' ותשע, רמז מ' מלאכות חסר אחת, ומדאיכא אבות מכלל דאיכא תולדות, לכן סמך לו אלה תולדות", עכ"ל, וכ"כ בפ' התפילה לרוקח בקידוש ליל שבת: "ברא אלקים לעשות, לא היה צריך לכתוב לעשות מלא, לעשות אותיות ל' ותשע, כלומר ל"ט מלאכות בשבת, וסמך לעשות אלה תולדות השמים, כלומר ל"ט אבות, ומדאיכא אבות מכלל דאיכא תולדות, לכך סמך לו אלה תולדות", עכ"ל, הרי שהאבות והתולדות נרמזו בתורה בפרשת מעשה בראשית.

ג) מקורו של הנוסח "וחננו מאתך חכמה בינה ודעת"

וַיִּמְלֵא אֶת־רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתִבְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה (לה, לא)

כידוע יש בברכת אתה חונן שינוי בולט בין נוסח אשכנז לנוסח ספרד, שנוסח אשכנז הוא: "וחננו מאתך דעה בינה והשכל", ונוסח ספרד הוא "וחננו מאתך חכמה בינה ודעת", כך הוא בנוסח 'ספרד' החסידי, וכן הוא בנוסח הספרדים ועדות המזרח, אמנם יש לדעת שהנוסח הקדום בכל ישראל היה "דעה בינה והשכל" או נוסח דומה לזה, והנוסח "חכמה בינה ודעת" הוא נוסח חדש שנכנס לסידורים רק לפני כ-280 שנה, ונתבונן מעט על הנוסח המקורי בזה והשתלשלותו עד ימינו.

ובתבונה ובדעת, וכמו שהיה במלאכת המשכן אשר בו נכלל כל ו' ימי בראשית ומה שנעשה בו, שלכן נסמך פרשת מלאכת המשכן לפרשת ויקהל וגו' ששת ימים תעשה מלאכה וגו'... וכל ל"ט מלאכות שהיה במעשה בראשית היה גם כן במשכן", וכן כתב בספר אפיקי ים עמ' כ"ט: "סוד המשכן שבו היה נכלל כל הבריאה שלכן נסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן שהם הל"ט אבות מלאכות שהיו במשכן, שהם עצמם היו בו' ימי בראשית ששבת מהם [ב]שבת, ובתשרי נצטוו על מלאכת המשכן, והוא הבריאה במחשבה שלא נתגלה עדיין לפועל, ובניסן יצא לפועל שבו הוקם המשכן".

ושוב מצאתי כן בספר תורת העולה לרבינו הרמ"א ח"א פ"ה, וז"ל: "ולדעתי הוא טעם נכון למה שלמדו מלאכות האסורות בשבת ממלאכת המשכן, להיות כי כל מלאכה שהיתה במשכן היתה רומזת על ענין מלאכה שהיתה בבריאת עולם, ולכן ראוי לשבות מהן בשבת כי בו שבת מכל מלאכתו, ובהיות כי מ"ט שערי בינה נבראו בעולם והם מדרגת הדברים שנבראו בששת ימי המעשה כמו שכתב הרמב"ן בהקדמתו לפירוש החומש שלו, כן כשנסיר מהן העשרה מאמרות שמנו הפילוסופים שהן העצם ותשעה המקרים שהם כוללים כל הנברא ובודאי הם עשר מדרגות מתשעה וארבעים שערי בינה שנבראו, וכבר כתב בעל העקידה פרשת בראשית שער ג' שאל זה כוונת חכמים זכרונם לברכה באמרם בעשרה מאמרות נברא העולם, והאריך שם בזה, אם כן ישארו לך שלשים ותשע מלאכות¹ שנבראו, שכנגדן כוונת זכרונם לברכה (שבת ע"ג ע"א) שמנו ארבעים מלאכות חסר אחת לענין שבת".

ובעיקר מה שיסדו לן רבותינו הרמ"א והגר"א שהעולם נברא בל"ט מלאכות,

¹ כצ"ל, ובנדפס כתוב בטעות: מלאכים.

ובמחזור ויטרי סי' פ"ט כתב: **"בינה דעה חכמה והשכל"**, ובפירוש התפילות לר' יהודה בר יקר (בברכת אתה חונן) כתב: **"ולכך אמר וחננו מאתך דעה וחכמה ובינה והשכל"**, והרב ר' משה לא כתב חכמה בברכה זו, נראה שהשכל הוא במקום חכמה", ובפירושו על הקדושה כתב: **"והיינו דאמרן בתפלה וחננו מאתך דעה ובינה חכמה והשכל... ויש שאין אומרים שם חכמה אלא דעה ובינה והשכל"**, כי השכל בכל מקום במקום חכמה", ובפירוש על קל אדון כתב: **"ולכך אמרין בשמונה עשרה וחננו מאתך דעה בינה והשכל, ואינו אומר חכמה כי היא השכל"** משמע שהכריע כמו הגירסא דידן.

וכן היה נוסח המקובלים הראשונים, הן אשכנזים הן ספרדים, כן הוא **בעבודת הקודש** (לרבינו מאיר בן גבאי) שער העבודה פ"י, וכן הוא בספר **אגודת אזוב** (למקובל ר"י האזובי מקוסטנטינא) בערבית של מוצאי שבת, וכן הוא בפרדס רמונים **להרמ"ק** שער י"ב ריש פ"ג, ובאור יקר ח"ג עמ' רכ"א, וכן הוא בספר מקור חיים **למהר"ש ויטאל** דף כ"ו סוף טור ב', וכן הוא בכל **סידורי הספרדים הישנים** עד שנת ת"ק.

ובשער הכוונות להאריז"ל כתב שבשם הוי"ה שבחתימת ברכה זו **"תכוין שע"י המשכת הטל הזה במלכות יושפע לך מן השם הנזכר חכמה בינה ודעת להבין ולהשכיל בתורה היטב"**, וכתב בהגהת המהר"ש ויטאל שם: **"אמר שמואל, נלע"ד מכאן שצ"ל בנוסח ברכה זו חכמה בינה דעת והשכל, כנראה מדברי הרב"**, (וזוהו כעין נוסח רס"ג והמחזור ויטרי ור' יהודה בר יקר, אלא שהסדר שונה, וגם שהם כתבו **"דעה"** והוא כתב **"דעת"**).

ובסידור חמדת ישראל כתב המהר"ש ויטאל לומר רק חכמה בינה ודעת, וכ"כ הכף החיים סי' קט"ו סק"ב בשם כמה מקובלים,

בבה"ג הלכות ברכות פ"ד כתב: **"מאי מעין שמונה עשרה, רב אמר מעין כל ברכה וברכה ובקשה בכל אחת ואחת, כגון אתה חונן לאדם דעת חננו מאתך דעה והשכל"**, ובסידור רב **עמרם גאון** כתב: **"וחננו מאתך דעה בינה והשכל"**, ובסידור רס"ג כתב: **"דעה וחכמה בינה והשכל"**, ובפירוש רבינו **חננאל** ברכות כ"ט ע"א כתב: **"ואומר ברכה רביעית חננו מאתך דעה בינה והשכל"** (הובא באו"ז ח"א סי' צ'), ובסידור ר' שלמה בר נתן מסג' למאסה הנוסח הוא **"וחננו מאתך ה' אלקינו דעה בינה והשכל ומענה לשון"**.

וכן בסדר התפילות שברמב"ם לפי כתבי יד מדויקים הנוסח הוא **"דעה בינה והשכל"**, וכן כתב ר' יהודה בר יקר בשמו, כדלהלן, (וברמב"ם הישנים כתוב: **"דעה חכמה ובינה והשכל"**), וכן הוא בפירוש התפילה **לרוקח**, אמנם בספר השם להרוקח (עמ' ק"צ) **"לכך אומרים וחנינו מאתך בינה דעה והשכל"**, וכן בפירוש **המאירי** לאבות פ"ג כתב **"דעה בינה והשכל"**, וכ"כ בחיבור התשובה להמאירי, וכ"כ רבינו דוד הכוכבי בעל ספר הבתים בספר מגדל דוד ספר מצוה במצוה י"ג: **"והוא אומר אתה חונן לאדם דעת... ומלמד לאנוש בינה... וחננו מאתך דעה בינה והשכל"**, וכן כתב בספר העיקרים מאמר א' פרק ט"ז, וז"ל: **"ועל כן נתקנה ברכת אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה... ובעבור זה היתה התפלה כוללת הכל וחננו מאתך דעה ובינה והשכל"**, וכן הוא באבודרהם, וכ"כ בדרשות **ר"י בן שועיב** פ' שופטים (ד"ה והנה עלה) וז"ל: **"שהאדם נטע השם שכל בלבו וחנן לו הדעת ולמד לו בינה שהם שלשה עניינים נפלאים, כמו שתקנו בברכה ראשונה של אמצעיות... כנגד השלשה כחות והם השכל הטבעי, והשכל הקנוי, והשכל הנאצל הנקרא חנון. והזכירם בתפלה המסדר אותה דעה ובינה והשכל"**.

"ועיין בשער הכוונות בכוונת ברכת אתה חונן (דף ל"ו ע"ב) שכתב ז"ל: ותכוין שעל ידי המשכת הט"ל הזה במלכות, יושפע לך מן השם הנזכר חכמה בינה ודעת להבין ולהשכיל בתורה היטב עכ"ל. וכתב שם מהר"ש ויטאל ז"ל בהגהתו (מובא בהגוב"י אות י"א) וז"ל: אמר שמואל נלע"ד מכאן שצריך לומר בנוסח ברכה זו חכמה בינה דעת והשכל, כנראה מדברי הרב ז"ל, עכ"ל. ועיין בספר שלמי ציבור שהביא דבריו, ונראה שכך הסכים. ולענ"ד דראיית הרש"ו ז"ל אינה ראייה גמורה, דאין נראה משם שכוונת הרב ז"ל ללמד מהו הנוסח, אלא להודיע הכוונה. ואכן הר"י צמח ז"ל, שהוא מנאמני בית הרח"ו ז"ל וממעתיקי השמועה של תורת האר"י ז"ל, בסידורו הביא הכוונה הנ"ל בלי לשנות הגירסא."

"שוב ראיתי בסידור חמדת ישראל של הרש"ו ז"ל הנדפס, דכתב שם וז"ל: ותכוין כי ע"י המשכת הט"ל הזה במלכות יושפע גם לך מן הט"ל הנזכר חכמה ובינה ודעת להבין כל התורה, אמר שמואל מכאן יש ראייה להזכיר בברכה זו שלש לשונות חכמה ובינה ודעת, עכ"ל. ולא הזכיר גם לתיבת "והשכל" כמ"ש בהגהתו לשער הכוונות. וכ"ה בספר חמדת ישראל בכת"י. וכנראה שכאן דק וקבע כן להדיא, וכמ"ש שצריך להזכיר בברכה זו שלש לשונות חב"ד, וכ"כ הרב המגיה בחמדת ישראל שם עי"ש, ובספר שער הכוונות שבכת"י הרח"ו ז"ל בעצמו הגירסא היא יושפע גם לך מן השם הנזכר חכמה ובינה ודעת להבין כל התורה, ולא גריס כמו גירסת שער הכוונות הנדפס "להבין ולהשכיל", וממילא אין מקום לדיוקו של מהרש"ו בהגהתו שם בשער הכוונות. ולעולם העיקר בדעתו הוא כמ"ש בסידורו חמדת ישראל. וכנראה שמרן הרש"ש ז"ל קבע נוסחתו בסידורו כפי מ"ש הרש"ו ז"ל בחמדת ישראל..."

"והנה לענין סיכום דעת האר"י ז"ל בזה: מחד גיסא, הרי הגירסא המקורית

ונוסח זה נתקבל כמעט אצל כל הספרדים וקהילות החסידים.

אכן ראייתו של מהרש"ו לכאורה תמוהה מאוד, כי אביו המהרח"ו כתב רק לכוין למידות חב"ד, ושפיר י"ל דכוונתו שמידות אלו רמוזות במילים "דעה בינה והשכל", שדעה היא דעת, והשכל הוא חכמה, ואדרבה ממה שלא כתב המהרח"ו להדיא לומר חכמה בינה ודעת מוכח שהסכים לנוסח הנהוג בכל ישראל, ומלבד זה תמוה לומר שהאריז"ל חידש מדעתו נוסח שאין לו שום מקור קדום, ואכן מקובלים רבים לא קיבלו את דעת המהרש"ו, ובחלק מסידורי האריז"ל הנוסח דעה בינה והשכל, וכן הוא במשנת חסידים, (עיין מה שהאריך בזה), ולכאורה כיון שאין שום ראייה ברורה שהאר"י שינה מהנוסח הקדום, מוטב גם למתפללים בנוסח האר"י לומר "דעה בינה והשכל" כנוסח כל הגאונים והראשונים וכמנהג כל ישראל מדור דור.

וזה לשון הגרי"מ הלל שליט"א ב'מקבציאל' קובץ ל"א עמ' קכא - קכג:

"הנה בסידור הספרדים הנדפס בויניציאה בשנת רפ"ד הגירסא וחנונו מאתך דעה בינה והשכל וכגירסת האבודרהם, וכן הוא בסידורים הנדפסים שם בשנת ש"ה ש"ו ותצ"ח, וכ"ה בסידורים הנדפסים באמשטרדם בשנת תכ"א תע"ה ת"ק, ובסידור בית עובד, וכ"ה בסידור הר"י צמח ז"ל בכת"י ובנדפס, וכ"ה בסידור האר"י של הרמ"ז כת"י, אולם ישנם סידורים של האר"י בכת"י הגורסים חכמה בינה ודעת, וישנם שגורסים חכמה בינה דעת והשכל (כ"ה) בסידור עבודת התמיד). ובסידור האר"י הנדפס בזאלקווא הגירסא היא דעה בינה והשכל. ובנוסחא אחרינא שם הביא הגירסה חכמה בינה ודעת. אבל בכל סידורי מרן הרש"ש ז"ל שבכת"י ובדפוס, הגירסא היא חכמה בינה ודעת. וכ"ה בסידור חוקת עולם."

משנת חסידים (במסכת תפלת האצילות פרק י' משנה ג'). אולם מאידך יש הכרעת הרש"ו ז"ל והסכמת הרש"ש ז"ל והמקובלים והפוסקים האחרונים לומר חב"ד. ונראה מסתבר דלא היה הרש"ו ז"ל משנה מנוסח אביו הרח"ו ז"ל, ובודאי ששמע אותו מתפלל בנוסחתו הקבוע כאשר היה הוא השליח ציבור במנין שבביתו, וכמ"ש בשו"ת באר מים חיים (סימן י"ט). (והגם שכתב חידושו בלשון "נלע"ד", היינו לענין ההכרעה למעשה, אבל לעולם בודאי סמך על מנהג אביו). ואפשר שעל זה סמך הרש"ש ז"ל שכ"ה עיקר דעת הרח"ו ז"ל והאר"י ז"ל. ועל כל פנים כיון שיש כאן הכרעת הרש"ו ז"ל ומרן הרש"ש ז"ל המסכימים לגירסת חכמה בינה דעת, וכנראה שטעמם על פי דרך הסוד שכן צריך, כן נראה לן להכריע. **ועל כל פנים האומר בנוסח דעה בינה והשכל לא הפסיד.**

עד כאן לשונו של המקובל הגרי"מ הלל שליט"א.

אמנם מה שכתב שמסתבר שהמהרש"ו שמע את אביו מתפלל בנוסח זה, הוא דחוק מאוד, דא"כ למה היה לו להסתמך רק על דיוק בלשון אביו, שאינו מוכרח כ"כ, טפי הוה ליה לאסהודי שכך שמע בפירוש, וגם הלשון "נלע"ד" משמע להדיא שמהרש"ו חידש דבר זה מדעתו, ומה שכתב שנקט לשון זה רק לענין ההכרעה למעשה, צ"ע, דלכאורה מעשה רב של מהרח"ו היה עדיף טפי לסמוך עליו למעשה, דהא ודאי עשה הכל כפי הוראות רבו הגדול האריז"ל.

סיכום: נוסח כל הגאונים והראשונים בלי יוצא מן הכלל היה: וחננו מאתך דעה בינה והשכל, או כעין זה, וכן היה נוסח כל הסידורים הספרדיים עד שנת ת"ק, וכן כתבו כל המקובלים שלפני האריז"ל, ובפשוטו היה נראה שגם דעת האריז"ל כן, וכן דעת המשנת חסידים ועוד הרבה מקובלים שהלכו בעקבות האריז"ל.

בסידורים הקדמונים ובאבודרהם היא כסידור הספרדים הנדפס בוינציה בשנת רפ"ד, דעה בינה והשכל, שעל נוסחתו בסתמות סמך הרח"ו ז"ל את ידיו. וכן גרס בסידור הר"י צמח ז"ל כת"י ודפוס, ובסידור הרמ"ז כת"י. והגם שבהרבה סידורים של האר"י ז"ל שבכת"י, ובכל סידורי הרש"ש ז"ל הגירסא חב"ד, הנה אין לגירסא זו מקור מפורש בדברי האר"י ז"ל, שהרי לא הגיה כן בדרוש נוסח התפלה, לשנות מגירסת סידור הספרדים דשנת רפ"ד. אולם הרי מצאנו להרש"ו ז"ל שדייק מלשון שער הכוונות שהנוסח צ"ל חב"ד, וכמ"ש בסידורו חמדת ישראל כנ"ל. וכבר הערנו שאין הדברים מוכרחים שלזה כיוון רבינו האר"י ז"ל. אולם נראה שעל זה הסתמכו הרש"ש ז"ל והמקובלים האחרונים בקביעת הנוסח חב"ד...".

"ובסידור תפלת ישרים שהוציא לאור ג"ע החיד"א ז"ל, הגירסא דעה בינה והשכל. ועיין שיורי ברכה (או"ח סימן רצ"ד), שהעתיק כן מסידור רב עמרם גאון. אולם בסידור הרש"ש ז"ל שהתפלל בו ג"ע החיד"א ז"ל כל ימיו, שהוא מכת"י הר"י דרעי ז"ל סופרו של מרן הרש"ש ז"ל, הגירסא חב"ד. ולא העיר ג"ע דבר בזה בגליון הסידור לשנות או לתקן".

"והנה גם מצד משמעות הלשונות, נראה דדעה בינה והשכל הם הם חכמה בינה ודעת, מתתא לעילא, דהשכל הוא כינוי לחכמה, כמ"ש הרמ"ק בפרד"ס (בשער ערכי הכינויים, פרק כ"א בערך שכל טוב). ושו"ר שכ"כ מפורש בפרד"ס (בשער התיבות ריש פרק ג'), שגרס דעה בינה והשכל, ופירש שהם דעת ותבונה וחכמה, ממטה למעלה....".

"ואם באנו להכריע בדבר זה, הנה מצד אחד יש כאן נוסח סידור ספרדים משנת רפ"ד ומהר"י צמח והרמ"ז בסידוריהם הגורסים דעה בינה והשכל, כמנהג הסידורים הקדמונים. וכן נראה שגרס הרב

א) שאסור ליקח צדקה מן הנשים אלא דבר מועט, ואפילו פקדון אסור לקבל מהן, ואיך קבלו מהן תכשיטין, ועוד שהכתוב אמר כל נדיב לב הביאו חח ונזם, נראה שהאנשים הביאוהו ולא הנשים. אבל פירוש הכתוב שהאשה אי אפשר [לה] לתת תכשיטיה אם הביאתם מבית אביה, וכ"ש אם נתנם הבעל לה, וגם הבעל אי אפשר לתתם לאחרים שהרי נתנם לה, ולכן הסכימו האנשים עם הנשים שיתנו תכשיטין שלהן, אבל מפני כבוד בעליהן שיוליכוהו האנשים בידם ומהם יקבלו התכשיטין, וזה הוא שאמר ויבואו האנשים על הנשים שכך הסכימו בעל ואשתו אבל האנשים הביאוהו".

וכעין זה כתב הספורנו בפירושו: "עם הנשים המתנדבות באו האנשים שלהן להסכים בנדבה, כדי שיקבלו הגבאין מהן, שאין מקבלים מן הנשים אלא דבר מועט (בבא קיח, ב)". [וכמו כן כתב השפתי חכמים בשם הנחלת יעקב].

אלא שיש להעיר, שלכאורה אותם תכשיטים נחשבו כדבר מועט עבור ישראל, שהרי בגמרא בריש בכורות (ה, ב) בנוגע למצות פטר חמור איתא: "שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של

אולם המהר"ש ויטאל חידש שלשיטת האר"י צריך לומר חכמה בינה דעת והשכל, ובמקום אחר כתב שצריך לומר רק חכמה בינה ודעת, והסכימו לזה הרש"ש ועוד מקובלים אחרונים, אמנם אין לנוסח זה שום מקור קדום.

ולמעשה ודאי אין אני הקטן כדאי להביע דעה בדבר שעמדו בו הררי עולם, רק רציתי להציג את הדברים כהווייתם.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה

מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א

פרשת ויקהל

(ד) נדבת הנשים למשכן וסיוען בעשייתו.

א בתחילת הפרשה מתארת התורה את אופן הנדבה למשכן, ובלשון הפסוק (שמות לה, כב): "וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל כְּלִי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לֵי". וכתב הרמב"ן: "וטעם ויבואו האנשים על הנשים - בעבור כי הנדבה בתכשיטין היא מצויה אצל הנשים יותר, וכלן היו להן, ופרקו נזמיהן וטבעותיהן מיד, ובאו תחלה, והאנשים אשר נמצאו להם הביאו עמהם, כי טעם על הנשים שהן היו שם בראשונה והאנשים נטפלו להן". כלומר, שהנשים הזדרזו ובאו לפני הדברים, ותרמו את תכשיטיהן למשכן.

ובספר תולדות יצחק [לרבי יצחק קארו, דוד הבית יוסף] הקשה: "ויש להקשות על דבריו, שהרי אמרו חכמים ז"ל (ב"ק קיט,

לעשות להם שם מותר, הנשים כמו שאמרו בסוף מסכת בבא קמא (ק"ט, א) שאין לוקחים מהנשים אלא דבר מועט, ואמרו עוד שם כי מועט ומרובה הוא לפי ערך מה שהם הנשים וכמעשה רבינא שלקח שרשרות זהב מהם ואמר כי בערך בני מחוזא דבר מועט הוא, שוע כמו שאמרו בבבא בתרא (שם) שאסור לגבאי צדקה לתובעו ולגבות ממנו וכו' וכמעשה הובא שם (תענית כד, א) עוד שהיו נשמטים הגבאים מהתראות לפניו לבל יהיה מצר לעצמו ויתן מה שאין בו כח ליתן. והנה בנדבת המשכן אמר ה' למשה שיקח מהג' הנזכרים, והוא מה שריבה בג' הריבויים יתומים נשים שוע, את לרבות הנשים, כל לרבות היתומים, איש אשר ידבנו לבו זה שוע כמשמעו שמשלשתם יקח אפילו דבר גדול:

ויש טעם בדבר על פי דבריהם ז"ל (תנחומא) שאמרו כי המשכן הוא כפרה על מעשה העגל, עוד אמרו (שמות רבה פרשה לג) וזה לשונם אמר משה לפני ה' וכי ישראל יכולין לבנות משכן אמר לו מהקטן שבהם כו' כי המן היה מוריד לישראל אבנים טובות ומרגליות עד כאן. וגם אמרו (תנחומא) כי מביזת מצרים נטלו קטן שבכולם משא מ' חמורים כסף וזהב ואבנים טובות וכו' [א.ה. ויעוין בכורות (ה, ב)]. ואמרו (שיר השירים רבה פסוק תורי זהב)

מצרים", ואם כן אותם תכשיטים ודאי נחשבים כדבר מועט [וכמו שמצינו בגמרא (ב"ק שם) שרבינא לקח שרשראות זהב ואמר שביחס לעושרם של בני מחוזא נחשב הדבר כמתנה מועטת].

ונראה שבספר פנים יפות עמד גם כן בהערה זו, ועל כן לא ביאר בפשט הכתוב שזהו מצד שאין מקבלין מן הנשים [שמבואר כן להלכה באהע"ז (פו, א) וביו"ד (רמח, ד)], אלא ביאר שזהו מצד שאשה אינה יכולה למכור תכשיטיה בלא רשות בעלה, והאיש אינו יכול למכור בלא רשות אשתו [כמבואר באבן העזר (פה, ב)].

על כל פנים, העולה מדברי האחרונים, שנשים לא היו יכולות להתנדב לבנין בית המקדש בלא הסכמת בעליהם, או מצד שזהו מתנה מרובה, או מצד שזהו תכשיטים.

ב. אמנם באור החיים הקדוש (שמות כה, ב ד"ה מאת כל איש) כתב: "עוד נראה בדקדוק אומרו ג' ריבויים אלו מאת כל איש שלא היה לו לומר אלא מאשר ידבנו וגו', ואולי שנתכוין הכתוב לרבות ג' פרטים שישנם בהדרגה משונה בדין הצדקות מכל ישראל והם היתומים והנשים והשוע, היתומים כמו שאמרו במסכת בבא בתרא (ח, א) אין פוסקים צדקה על היתומים ואם

שמאשה שיש לה בעל אין מקבלין גבאי צדקה דבר מרובה, כדתניא סוף בבא קמא (דף קיט, א). ובפרק קמא דשקלים דורש לזה על תרומת שקלים, ונשים וקטנים אין שוקלין".

ויש לדקדק במה נחלקו המשך חכמה ושאר האחרונים עם האור החיים. ועוד יש להתבונן, למה הוצרך הכתוב לומר מאת כל איש ולמעט אשה מנדבת המשכן, והלא בלאו הכי אי אפשר לקבל מאשה נדבה בלא רשות בעלה, כמו שמבואר בסוף בבא קמא. ג. והנראה לומר, שהנה נחלקו רש"י והרמב"ן אימתי היה ציווי מלאכת המשכן. דעת רש"י (לא, יח) שמעשה העגל קדם לציווי מלאכת המשכן, וכלשונו: "מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן". ואילו דעת הרמב"ן בתחילת הפרשה (לה, א) היא שציווי המשכן קדם למעשה העגל.

ובאמת שנחלקו בדבר הזוהר הקדוש והמדרש, ובעוד שבמדרש רבה (ויקהל פרשה מח אות ו) ובתנחומא [שהובא באור החיים] מבואר כדברי רש"י; בזוהר הקדוש

עוד שביזת הים גדולה מביזת מצרים, הרי שהיה לישראל עושר מופלג, ולפי זה יש טעם נכון לשלשתם כי לא אמרו אין לוקחים מהיתומים אלא במקום שאין בו שם ולא כפרה אבל במקום שיש אחד מהם כמשכן לוקחים מהם, והנשים גם כן במקום כפרה לוקחים מהם, ועוד שהגם שיתנו דבר גדול בערך עושרם המופלג דבר קטן יחשב, והשוע גם כן לצד רוב העושר לא יעשה בו רושם כל מה שיתן לנדבת המשכן אפילו יתן כל הצריך למשכן, ודקדק לומר תקחו את תרומתי לומר שלא התיר לקחת מהדרגות הנזכרים מאת כל איש וגו' אלא את תרומתי שהיא תרומת המשכן לטעמים שפירשנו". ועולה מדבריו שהיה מותר ליקח מהנשים תרומה למלאכת המשכן, כיון שהיה בזה כפרה [ואף שנשים לא חטאו בעגל, אבל עשיית המשכן היה בה כפרה].

[ובדרך אגב, ניתן ללמוד מדבריו להליץ בעד המנהג ליקח צדקה מנשים בלא ידיעת הבעל, שכבר עורר בזה בעזר מקודש (אהע"ז פו), על פי דברי השולחן ערוך (יו"ד רמח, ד), שאולי אם נעשה כן בדרך כפרה, מותר. ויעויין בפתחי תשובה (שם, ג) מה שכתב בשם הנודע ביהודה].

אלא שבמשך חכמה (תרומה שם) כתב: "פירוש, "מאת כל איש", ולא מאת כל אשה,

את הערב רב מביניהם ויקח נדבות למשכן רק מבני ישראל. ומבואר מדברי הזוהר שציווי המשכן קדם לחטא העגל, אלא שהיו הציוויים שני ציוויים שונים [ובעיקר הציווי שנצטווה משה להפריש את הערב רב מישראל, יעויין בשער הפסוקים (תחילת פרשת שמות ד"ה ובזה תבין טעם ואילך) שביאר ענין זה בפרטות].

ובאמת שבדברי הזוהר והרמב"ן מיושבת קושיה עצומה מאוד, שקשה על שיטת רש"י, שמשמע מדבריו שבגלל חטא העגל זכו לבניין המשכן, ונמצא שלולא חטא העגל לא היו זוכים להשראת השכינה שבמשכן. והספורנו (שמות כ, כא; וביתר ביאור שם כד, יח) תירץ שלולא חטא העגל היו יכולים להקריב בכל מקום, ודבריו תמוהים [וכמו שתמה על זה בשם משמואל (תרומה שנת תרע"ב)], שהרי במשכן היתה גם השראת שכינה, [ואין זה נוגע למחלוקת הרמב"ם והרמב"ן מה היתה עיקר מטרת המשכן, שסוף כל סוף ודאי שהיתה גם השראת שכינה], ועוד שלפי זה יקשה מבנין בית המקדש שהוא לא היה אחרי חטא העגל. ולפי הזוהר והרמב"ן מיושבים הדברים היטב, שאף לולא חטא העגל היו צריכים למשכן, אלא שצורת המשכן השתנתה לאחר חטא העגל. אלא שיש להתבונן מה נקודת ההבדל בין שני המשכנות, מה

(ויקהל קצה, א) מבואר כדברי הרמב"ן, ומדבריו עולה שהיו שני ציוויים שונים בעשיית המשכן. וזה לשון הזוהר: "תא חזי מה כתיב בקדמיתא (שמות כה, ב) מאת כל איש אשר ידבנו לבו לאכללא כלא, בגין דבעא קודשא בריך הוא למעבד עובדא דמשכנא מכל סטרין במוחא וקליפה, ובגין דהוו אינון ערב רב בגווייהו אתמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו לאכללא לון בינייהו דישראל דאינון מוחא, וכלהו אתפקדו, לבתר סטא זינא לזיניה ואתו אינון ערב רב ועבדו ית עגלא וסטו אבתרייהו אינון דמיתו וגרמו לון לישראל מותא וקטולא, אמר קודשא בריך הוא מכאן ולהלאה עובדא דמשכנא לא יהא אלא מסטרא דישראל בלחודייהו, מיד ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו', וכתיב בתריה קחו מאתכם תרומה ל', מאתכם ודאי ולא כקדמיתא דכתיב מאת כל איש אשר ידבנו לבו, ויקהל משה וגו', מאן אתר כניש לון אלא בגין דהוו אינון ערב רב בינייהו אצטריך משה לאתכנשא לון וליחדא לון מבינייהו". והיינו שבתחילה הסכים לקבל הקב"ה נדבות למשכן אף מהערב רב [ודלא כהירושלמי (ריש תרומות, א, א) שדרש מלשון הכתוב "ויקחו לי תרומה" פרט לגוי, ואולי יש לחלק בין גוי לערב רב], ולאחר חטא העגל שנגרם מהערב רב, אמר הקב"ה למשה שיפריש

ידיהן כיון שלא ניזונות מבעליהן], אך כיון שהפסוק דיבר על ציווי לדורות, שאז יהיה שייך את הדינים הללו, אמר הכתוב בפירוש שנשים לא ינדבו למלאכת המשכן.

אלא שלאחר שחטאו ישראל בעגל, בשל החטאת הערב רב, השתנה הענין לגמרי. מעתה הקמת המשכן היתה להורות שהקב"ה מחל לישראל על חטא העגל, והסכים להשרות שכינתו ביניהם, ועל כן אין אפשרות לערב רב להיות שותפים בהקמת המשכן. ומאידך גיסא, יכולים הנשים להתנדב למלאכת המשכן, או מצד כפרה לפי האור החיים, או מצד שבאותו דור לא נהג איסור קבלת תרומה מנשים.

[ואולי בזה אפשר ליישב את דברי הרמב"ם הידועים (בית הבחירה א, יב) שכתב בתחילה: "אין בונין את המקדש בלילה, וכו', והכל חייבים לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר". וכתב הכסף משנה שכוונתו לפסוקי הפרשה שהובאו לעיל "ויבאו האנשים על הנשים" "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו". ורבים תמהו והלא אם אי אפשר לבנות את בית המקדש בלילה נחשב הדבר כמצות עשה שהזמן גרמא. ואפשר לומר [ויעויין במנחת אלעזר (ח"ב סי' מז)] שכיון שטעם הפטור של נשים ממצות עשה שהזמן גרמא הוא

ההבדל בין המשכן שלפני חטא העגל למשכן של אחרי חטא העגל.

ד. ונראה לומר בדעת הזוהר והרמב"ן שהמשכן בתחילה נועד להיות מקום השראת שכינה, וכשם ששלמה המלך ביקש בתפילתו (מלכים א' ח, מא – מד): "וגם אל הנכרי אשר לא מעמך ישראל הוא ובא מארץ רחוקה למען שמך. כי ישמעון את שמך הגדול ואת ידך החזקה וזרעך הנטויה ובא והתפלל אל הבית הזה. אתה תשמע השמים מכן שבתך ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי למען ידעון כל עמי הארץ את שמך ליראה אתך כעמך ישראל ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה אשר בניתי"; כך היה צריך להיות המשכן בתחילה.

ועל כן לא היתה בעיה שהערב רב יתרמו לעשיית המשכן, שכן הוא מיועד גם עבורם. אמנם לגבי נשים, אף שמצד הסברא של אין מקבלין מנשים לא שייך לאסור, כיון שזה נחשב דבר מועט, או כיון שלא היה במדבר דין זה, שהרי הנשים לא היו ניזונות מבעליהן [וכמו שכתב הפנים יפות לבאר את הפסוק בהמשך הפרשה (לה, כה): "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ויביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש", שיכלו הנשים להקדיש את מעשי

אכניסם. שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא עשה משכן ארון וכלים. אמר לו שמא בצל אל היית וידעת".

והיינו שהקב"ה אמר למשה (שמות לא, ז): "את אהל מועד ואת הארן לעדת ואת הכפרת אשר עליו ואת כל כלי האהל", ואילו משה אמר לבצלאל (בפרשת תרומה) קודם את הארון והכלים ואחר כך את המשכן, ואילו בצלאל עמד מדעתו על סדר הציווי הנכון [וכמו שביארו התוס' שם].

והנה דברי הגמרא טעונים ביאור גדול, היאך יעלה על הדעת שמשה שינה מציווי ה', וכבר תמהו בזה המפרשים [ודברי השיטה מקובצת שעשה כן כדי לנסותו, אינם מיושבים כל הצורך, מפני מה דוקא בזה רצה לנסותו. וכן דברי המהרש"א שמשה חשב שאין הבדל בסדר העשייה, קצת דחוקים בלשון הגמרא, שמשמע שהיתה קפידה על סדר עשיית המשכן].

עוד תמהו הפני יהושע והצל"ח מה היתה טענת בצלאל להיכן אכניס את הכלים, והלא המשכן בכל מקרה הוקם רק בא' בניסן אף שבנייתו הסתיימה בכ"ה בכסלו, כמו שכתוב במדרש (שמות רבה נב, ב; פסיקתא רבתי ו) [והובא בטור (או"ח תרפד, א)], ואם כן בכל מקרה יצטרכו להכניס את הקרשים ואת הכלים לשומרם,

כדי שיוכלו לעשות את חיוביהם לבעל, כדברי האבודרהם (ברכת המצוות) [ויעויין בטעמי המצוות לרבינו האר"י ז"ל (הקדמה ד"ה ענין מה) שביאר טעם נוסף על פי הסוד], ממילא לא היה שייך טעם זה בזמן המשכן, ועל כן למד הרמב"ם מזה שעיקר החיוב הוא הן על גברים והן על נשים, ורק לנשים יש פטור מצד שהן עוסקות בצרכי בעליהן, אבל לסייע בבניה, אין זה סותר את חיוביהן לבעליהן, שהרי גם הבעלים חייבים לעסוק בזה, על כן הן נשארות חייבות בזה אף לדורות].

(ה) בענין סדר בניית המשכן באמירת משה לבצלאל

א כתוב בפרשת השבוע (שמות לה, ל – לא): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יי בָּשָׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטָּה יְהוּדָה. וַיִּמְלֹא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה".

ובגמרא (ברכות נה, א) דרשו: "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו משה רבינו, מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן

העשייה משום שבצלאל הבין שכך תהיה סדר משיחת הכלים. ויעוין עוד בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יד סימן סב) שביאר את דברי החתם סופר, ובמה שהאריך לבאר בדברי הגמרא. אמנם דברי החתם סופר מיישבים רק את הקושיה השניה, אבל הקושיה הראשונה במקומה עומדת.

עוד יש לדקדק שהנה במדרש (שמות רבה נ, א) איתא: "ויעש בצלאל את הארון, הדא הוא דכתיב (תהלים קיט, קל) פתח דברך יאיר מבין פתיים, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא עולמו היה כולו מים במים שנאמר (בראשית א, ב) וחושך על פני תהום, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר האור ברא תחלה ואח"כ העולם, משל למלך שבקש לבנות פלטין והיה המקום אפל מה עשה הדליק נרות ופנסין לידע היאך הוא קובע דימוסים, כך האור נבראת תחלה, ורבי נחמיה אמר העולם נברא תחלה משל למלך שבנה פלטין ועטרו בנרות, שאל רבי שמעון בן יהוצדק את רבי שמואל בר נחמן אמר לו בשביל ששמעתי עליך שאתה בעל הגדה מהיכן נבראת האורה אמר נתעטף הקדוש ברוך הוא בשלמה והבהיק העולם מזיו מראשו ועד סופו כמו שכתוב (תהלים קד, ב) עוטה אור כשלמה ואח"כ נוטה שמים כיריעה, לפיכך פתח דברך יאיר, ממנו למדו הצדיקים

ומה זה משנה את מה יעשו קודם. ויעוין שם במה שתירצו [ויעוין עוד במרומי שדה (ברכות שם) שכתב: "ובביאור התורה הראינו לדעת דמכל מקום הקים בצלאל יריעות של שש, והכניס לתוכן הכלים עד שהקים משה את הקרשים ושאר דברים, ומיושב שפיר. וממילא כשהחל היריעות, יש לסיים כל עסק החצר, כדאיתא כיוצא בזה ביומא (לג, א) אליבא דאבא שאול". ויעוין בשם משמואל (פקודי תרע"ב עמוד שכו ד"ה ובצלאל; ויקהל תר"ע עמוד רסז ד"ה במד"ר)].

ב. ובשו"ת חתם סופר (או"ח קפח) כתב: "שמעתי ממורי הגאון החסיד שבכהונה [רבי נתן אדלר] זצ"ל וכו' על פי ש"ס שלהי ברכות (נה, א) דמשה רבינו ע"ה אמר עשה ארון תחלה ובצלאל אמר להיכן אכניסם, וקשה א"כ כיון שנגמרה מלאכת המשכן בכ"ה כסליו ואז נאמר לו באחד לחדש הראשון תקים את משכן העדות א"כ עדיין תקשי להיכן הכניסם עד ר"ח ניסן. וניחא ליה, דקודם שנמשחו לא היה קפידא היכן יכניסם באיזה אהל שירצה, אך כיון דמסתמא כסדר עשייתם כך היתה הקפידה על סדר משיחתם וא"כ אחר שנמשח הארון קודם למשכן היכן יכניסו וההמשחה היתה בתחילת ימי מילואים ולא קשה מידי, ודפח"ח". והיינו שהנידון היה על סדר

ועל פי דבריו מבואר מפני מה מעשה המשכן נכתב בתורה פעמיים, בפרשת תרומה ובפרשת ויקהל, לפי שבפרשת תרומה נכתב מעשה המשכן כסדר המחשבה, ובפרשת ויקהל כפי סדר המעשה. ובזה מבוארת גם כן כוונת המדרש שמדמה את מעשה המשכן לבניית פלטין וקביעת אורות, משום שאף שכוונת המלך היתה בניית הפלטין, אך לשם כך צריך לשים פנסים ואורות לראות היכן לבנות, ואף כאן הוצרכו לבנות בסדר שונה מכפי שצריך להיות על פי מחשבת הענין.

והשתא אפשר לומר במחלוקת הרמב"ם (בית הבחירה א, א; ספר המצוות עשה כ) והרמב"ן (עשה לג) הידועה מה החלק העיקרי במשכן, שדעת הרמב"ם היא הקרבת הקרבנות, ולפי הרמב"ן זהו הארון והכפורת [ויעוין באור החיים (שמות כה, ח) מה שכתב בזה], שבאמת שני החלקים שייכים במשכן, אלא שהרמב"ם מתייחס לחלק של המעשה, והרמב"ן מתייחס לחלק של המחשבה.

כשהיו מתחילין בדבר היו פותחין באורה אתה מוצא בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה שיעשה את המשכן אמר בצלאל ובמה אפתח תחלה פתח בארון שנאמר ועשו ארון. ומבואר שם שבצלאל פתח בארון ולא במשכן עצמו, ויעוין בהגהות הרש"ש שם שכתב להשוות את דברי המדרש והגמרא, ולא הבנתי כוונתו [ויעוין שם ביפה תואר]. וצריך ביאור, מה נקודת הענין האם מתחילים בארון או במשכן או בכלים. ומה הדמיון למלך שבנה פלטין.

ג. והנראה לומר על פי דברי רבינו הגר"א (ביאורי אגדות שם, דף ל, א אות ז) שכתב: "חס ושלוש שיהפוך משה רבינו ע"ה דברי אלהים חיים, ועוד שהרי צוה ה' לו בפרשת תרומה בצוואה ארון וכלים ומשכן, אלא שהתכלית הוא קודם במחשבה שהוא התורה ואחרון במעשה וכו', ולכן סידר לו השם יתברך בלימוד – הארון וכלים קודם, אבל כוונת ה' שיעשה בצלאל להיפוך, וכמו שכתוב בפרשת ויקהל במעשה, ומשה אמר דברי ה' ובצלאל הבין הכוונה, וזהו שאמר בצל אל, שהצל הוא כחותם להיפך מראה להיפך וכו', ומשה רצה לפרש להם אחר כך להיפך לחבר תורה שבכתב ובעל פה, התורה ומעשה, שלכן כתובים הצוואה והמעשה בתורה כפול, אלא שבצלאל הבין מעצמו זכה שתאמר על ידו".

שיכבה את האש במקצת, ועל כרחך משום דלא ניחא ליה, וא"כ מוכח שגם בשאר איסורי התורה מותר בפסי"ר דלא נח"ל, וכיצד מוכיח הרא"ש מקושיית הגמ' לאסור, והרי בהמשך דברי הגמ' מבואר להדיא דשרי.

וביותר קשה, דהרא"ש גופיה (שם פי"ב סי' א) הביא בשם הערוך ראייה להתיר פסיק רישא דלא ניחא ליה, מדברי הגמ' בזבחים הנ"ל, שלדעת ר"ש מותר לזלף ע"ג האישים אע"פ שבודאי יכבה, וע"כ משום דלא ניחא ליה ע"ש, הרי מפורש שהערוך מתיר גם בשאר איסורים ושלא כדברי הרא"ש וצ"ע.

כתב הגר"ח שמואלביץ (שערי חיים כתובות סי' יח) ליישב, דהנה בגמ' שם מקשי בתחילה והא קא מכבה, ומשני דמצוה שאני, ומשמעות דברי הגמ' שם שגם לפי מה דמסיק הגמרא שנידון זה תלוי במחלוקת ר"י ור"ש בדבר שאינו מתכון והא דשרינן לזלף היינו אליבא דר' שמעון, מכ"מ לא שייך להתיר אלא במקום מצוה, ולכן שפיר הוכיח הרא"ש דלולא טעם זה הוה אסרינן משום דבכה"ת לא שרי פסי"ר דלא ניחא ליה.

אך עדיין צ"ב, הרי הערוך עצמו כן הוכיח את שיטתו מדברי הגמ' הנ"ל, ומבואר לכאורה שהתיר בכל התורה וגם שלא במקום מצוה, ועי' בשערי חיים שם מש"כ בזה.

ועוד יל"ע דממנ"פ אם פסיק רישא דלא ניח"ל לא הותר אלא בשבת ולא בכל התורה, א"כ מה יועיל סברא זו דמצוה שאני, והרי לדעת ר' יהודה שאוסר דבר שאינו מתכון אסור אף שהזילוף הוא מצוה, וא"כ למה לדעת ר"ש כן מותר והרי בפסיק רישא לא נחלקו ר"י ור"ש.

ב. והנה האחרונים חקרו בגדר ההיתר של אינו מתכון (ובגדר האיסור של פסיק רישיה), האם הוא חסרון ב'מעשה' או ב'עושה', וכדלהלן.

מהגאון רבי צבי כהן שליט"א

בעל מח"ס צוף הרים

(ו) בדין פסי"ר דלא ניחא ליה בשבת וכל התורה

לעשות בכל מלאכת מחשבת (לה לג)

א. הנה קיימ"ל כדעת ר' שמעון שדבר שאינו מתכון מותר, ומודה ר"ש בפסיק רישיה דאסור, ונחלקו הראשונים האם פסיק רישא אסור אף כשלא ניחא ליה במלאכה זו, וידוע דעת הערוך שפסי"ר דלא ניחא ליה מותר.

ונחלקו הראשונים בדעת הערוך, האם מתיר פסי"ר דלא ניחא ליה רק באיסורי שבת או בכל התורה כולה, דבתוס' בכ"ד מבואר שהערוך מתיר בכל איסורי התורה, ומאידך הרא"ש (שבת פי"ד סי' ט) כתב שאין היתר בפסי"ר דלא ניחא ליה אלא לענין שבת, אבל בשאר איסורים לא בעינן דניחא ליה, ולכן אסור לשתות סמא לרפואה אם נעקר עי"ז, ואפילו לר' שמעון אסור כיון שהוא פסיק רישא.

והביא הרא"ש ראייה לדבריו, מהא דאיתא בגמ' (זבחים צא ב) גבי המתנדב יין מזלפו על גבי האישים, ופריך והא קא מכבה ע"ש, וצ"ב מה קושיית הגמ', הרי לא ניחא ליה בכיבוי זה וקיימ"ל כר' שמעון שמתיר דבר שאינו מתכון, ועל כרחך שבכל התורה אסור פסי"ר אף כשלא ניחא ליה, ולא התיר הערוך אלא לענין שבת, עכ"ד.

ותמהו האחרונים (מ"א סי' שכ סק"כ וקרב"נ שם) בשם המהר"ל מפראג, שראייתו של הרא"ש היא ראייה לסתור, דבגמ' שם מקשה סתירה בברייתות האם מזלפו על גבי האישים או שאסור משום לא יכבה, ומשני הא ר' יהודה שדבר שאינו מתכון אסור והא ר"ש דדבר שאינו מתכון מותר ע"ש, וא"כ מבואר שלדעת ר' שמעון מותר לזלף ע"ג האישים אע"פ שפסיק רישא הוא

את ביתו אע"פ שכוונתו גם לצוד את הצבי, ולדברי השער"י הדבר מבואר שכיון שאינו מתעסק באיסור הרי זה כמעשה היתר אע"פ שרצונו להרויח גם את האיסור, אבל לפי הקוב"ש שההיתר הוא מצד שאין כוונתו לעשיית המעשה וכאילו נעשה מאליו, צ"ב למה יהיה מותר בכה"ג שדעתו גם על האיסור.

עוד יש להוכיח כן מדברי חד מקמאי, בספר ערכי תנאים ואמוראים (ערך ר' יצחק בן אלעזר, הוא בקובץ שיטות קמאי שבת קי ב), שגם לדעת ר' שמעון שמתיר דבר שאינו מתכוין, מכל מקום אסור לשתות סם המעקר אע"פ שאינו מתכוין לעיקור, וכתב שני טעמים לאסור. הראשון, משום שלא התיר ר"ש אלא כשכוונת האדם בעשיית המעשה נעשית מיד, וכגון כשהולך ע"ג עשבים בשבת שרצונו ללכת לדרכו ואכן עושה זאת בשעת ההליכה, אבל ברפואה זו אדרבא העיקור נעשה מיד, והרפואה אינה מיד אלא לאחר מכן. ועוד, דבכל אינו מתכוין מותר כיון שכוונתו להיתר וההיתר ודאי בא, אבל בכה"ג שספק אם יתרפא או לא, והעיקור הוא ודאי, לא התיר ר' שמעון ע"ש.

ולכאורה צ"ב דמה לי אם ההיתר נעשה מיד או לא, והאם הוא ודאי או ספק, הרי למעשה אין כוונת האדם למעשה איסור. ולדברי השער"י מובן היטב, שכל הסברא של אינו מתכוין הוא שאינו נחשב מעשה איסור אלא מעשה אחר, ובכה"ג שהאיסור בא מיד וההיתר רק לאחר זמן, או שההיתר הוא ספק והאיסור ודאי, יש סברא להגדירו כמעשר איסור.

ג. אמנם נראה דכל זה שייך בשאר איסורי התורה, אבל לענין איסורי שבת יש סברא נוספת להתיר דבר שאינו מתכוין משום שאינו מלאכת מחשבת, והיינו שבאיסורי שבת צריך כוונה חיובית לעשיית המעשה, אבל כשאינו מתכוין להדיא לעשות מעשה איסור אין זה מלאכת מחשבת.

דבקוב"ש (ח"ב סי' כג) נקט שההיתר של אינו מתכוין הוא ביחוס המעשה לאדם העושה, והיינו שכיון שלא נתכוין לעשת את האיסור הרי הוא כאילו נעשה מאליו, וכגון בגורר ספסל ולא נתכוין לעשות חריץ, הו"ל כאילו נעשה חריץ מאליו ולא על ידו. ולפי דרכו ביאר (בקוב"ש כתובות אות יח) את טעם האיסור בפסיק רישא, שנחשב כאילו נתכוין, שכיון שהתוצאה מוכרת מהמעשה סגי בכוונה על עצם המעשה אף שאינו מכין על התוצאה ע"ש.

ומאידך בשער"י (ש"ג פכ"ה) ביאר שהחסרון הוא במעשה עצמו, שמעשה שנעשה בלא כוונה אין עליו שם אותו מעשה, וכגון בגרירת ספסל אין כאן מעשה 'עשיית חריץ' אלא נחשב כמעשה גרירת ספסל גרידא ולכן מותר (ומטעם זה כתב שם שדוקא באיסורים שעיקרם המעשה עצמו, אבל באיסורים שעיקרם התוצאה לא מהני מה דאינו מתכוין). ולפי"ז הא דפסיק רישא אסור, היינו משום שבכה"ג מוגדר המעשה לפעולת איסור אע"פ שלא התכוין אליה.

ויש להוכיח מכמה מקומות כדברי השער"י הנ"ל שההיתר מצד גדר המעשה ולא מצד יחוס המעשה לאדם. ראשית מהא דאיתא בגמ' (שבת קלג א) מבואר שאם יש בהרת במקום מילה מותר למול מסברא, כיון שאינו מתכוין לקוץ בהרתו, וביאר הרשב"א שם שאע"פ שקוצץ ממש בידים ומתכוין לקוץ, מכ"מ כיון שאינו מתכוין לשם קציצת טהרה שרי ע"ש. ואם נימא שההיתר של אינו מתכוין הוא משום שנחשב כנעשה מאליו בלא כונה, א"כ כאן הרי נתכוין להדיא לקצוץ ומאי אכפ"ל לצורך איזה מטהרה, ולדברי הגרש"ש ניחא שכיון שלא נתכוין להטהר מצרעתו אי"ז מוגדר כמעשה של טיהור מבהרת אלא כמעשה חתיכת ערלה בעלמא.

וכן נראה גם מדברי הרשב"א (שבת קז א) שהתיר לסגור את דלת הבית כדי לשמור

ליה, מכל מקום מצוה שאני וכיון שמעשה ההיתר שלו הוא מצוה שרי.

ואכתי תקשי לן כיצד הביא הערוך ראייה להתיר פסי"ר דלא ניחא ליה מדברי הגמ' בזבחים, והרי באיסור לא יכבה לא מועיל מה שלא ניחא ליה, וההיתר שם הוא רק משום דמצוה שאני.

ואפשר לבאר, דהנה אם הגדר של פסיק רישא הוא כמו הביאור של הקוב"ש, שמספיק כוונה על עיקר המעשה ועי"ז נחשב כמתכון גם על התוצאה שנגרר אחריו, א"כ לא היה מקום להתיר במקום מצוה, כיון שלמעשה הכיבוי נגרר אחר הזילוף וממילא נחשב שיש כוונה גם על הכיבוי. וע"כ שפסיק רישא אינו נחשב מתכון, אלא שמועיל להחשיבו כמעשה איסור אף בלא כוונה, ובזה י"ל שאם ההיתר הוא מעשה מצוה הרי המעשה מתייחס רק להיתר ולא לאיסור ושרי וכו"ל.

ונפק"מ מזה לענין פסיק רישא דלא ניחא ליה, דלפי סברת הקוב"ש שבפסיק רישא נחשב כמתכון, א"כ יש לאסור פסי"ר דלא ניחא ליה אפילו לענין שבת, כיון שנחשב כאילו מתכון להדיא. אבל אם האיסור בפסי"ר הוא שנאסר אף בלא כוונה, א"כ לענין שבת שצריך כוונה חיובית אין מקום לאסור אלא היכא דניחא ליה כנ"ל.

וזוהו שכתב הערוך, שמאחר שמבואר בגמ' בזבחים שמותר לזלף ע"ג האישים במקום מצוה, א"כ מוכח שבפסיק רישא אינו נחשב מתכון אלא שנאסר גם בלא כוונה ולכן במקום מצוה שרי, וא"כ נלמד מזה אנו לענין איסורי שבת, שמאחר שצריך כוונה בכדי לאסור א"כ בפסי"ר דלא ניחא ליה מותר. ואמנם לגבי איסור לא יכבה אין נפק"מ אם ניחא ליה או לא כיון שהמעשה מוכרח ויש לו שם מעשה איסור, אך במקום מצוה שפיר יש להתיר וכו"ל.

ד. עוד יש לבאר באופן אחר, בהקדם מש"כ בחידושי ר' חיים הלוי (שבת פ"י), שסברת

ולפי"ז היה מן הראוי להתיר אף בפסיק רישא כיון שאינו מתכון למעשה האיסור, ואכן הרא"ש גופיה (שבת פט"ז סי' ח) כתב לבאר את טעם האיסור בפסי"ר, משום שכיון שניחא ליה באותה מלאכה אנו סהדי דקמכוין ליה, וכתב שמטעם זה מתיר הערוך פסי"ר דלא ניחא ליה, משום דבכה"ג לא שייך לומר אנו סהדי שמתכון לעשיית המלאכה.

ועי' בחידושי ר' שמואל (כתובות סי' ז) שכתב במה שדנו הפוסקים על 'ספק פסיק רישא' אם מותר או אסור, ודן לחלק בין איסורי שבת לבין שאר איסורי התורה, דבאיסורי שבת בשבת מותר ובכל התורה אסור ע"ש. ולפי דרכינו יתבאר, שלענין שבת האיסור בפסי"ר הוא דאנו סהדי דניחא ליה, ובספק פסי"ר לא שייך לומר אנו סהדי ולכן מותר, משא"כ בכל התורה שהאיסור בפסי"ר הא משום שנחשב מעשה איסור, א"כ גם בספק צריך לאסור כיון שיתכן שהאיסור יעשה בהכרח.

ולפי"ז מבואר שפיר סברת הרא"ש שפסיק רישא דלא ניחא ליה מותר רק בשבת ולא בכל התורה, והיינו משום שלענין איסורי שבת צריך כוונה חיובית, ובפסיק רישא נחשב שיש כונה כיון דאנו סהדי דניחא ליה, ולכן אם לא ניחא ליה שרי וכמו שביאר הרא"ש שם בדעת הערוך. משא"כ בכל התורה שהאיסור של פסיק רישא הוא משום שמוגדר כמעשה איסור גם בלא כוונה, א"כ לא אכפ"ל אם ניחא ליה או לא ובכל גוונא אסור.

ומעתה נבא לדברי הגמ' בזבחים, דמקשי כיצד מותר לזלף על גבי האישים והא קא מכבה, ומשני דמצוה שאני. ויש לבאר את סברת הגמ', שכיון שמתעסק במצוה, א"כ עיקר חשיבות המעשה שלו הוא המצוה שמקיים וא"א להגדיר את המעשה כמשעה איסור כי עיקר ההתעסקות שלו היא במצוה (ועכ"פ כשלא ניח"ל), ואף שבאיסור לא יכבה לא שייך ההיתר של פסי"ר דלא ניחא

לא גזרו חכמים וכמבואר בדברי התוס' הנ"ל.

ולפי"ז ניחא שהרא"ש הוכיח ממה שבלא מצוה אסרו לזלף יין שעכ"פ מדרבנן אסור בכה"ת, ורק מחמת המצוה התירו את האיסור דרבנן, ובכ"ז הביא הערוך ראייה משם להתיר לכתחילה בשבת פסי"ר שלא ניח"ל, כי אם איסורו רק מדרבנן י"ל שבשבת מותר אפי' לכתחילה.

ועפי"ז מיושבים דברי המהרש"א שהערוך התיר משום מלאכה שאיצל"ג, ור"ל שבעלמא אסור עכ"פ מדרבנן אבל בשבת שבלא"ה אין בו איסור דאורייתא התירו אפי' מדרבנן. וכן מיושב מה שכתב הגר"ח זצ"ל שסברת הערוך שייכא רק כלפי דין אינו מתכון של כל התורה ולא כלפי דינא דמלאכת מחשבת, ואינו נסתר מדברי הרא"ש שדוקא בשבת מותר, והיינו משום דבאמת גם בשבת יסוד ההיתר הוא מדינא דאינו מתכון בכל התורה, אלא שבכל איסורי התרה אסור עכ"פ מדרבנן, ובשבת דהוה מלאכה שאיצ"צ לגופה לא גזרו וכנ"ל.

מהגאון האמיתי בעל "גינת אגוז"
שליט"א

פרשת ויקהל

(ז) בדי מזבח החיצון

את מזבח העלה ואת מזבח הנחשת
אשר לו את בדיו ואת כל כליו (לה, טז)

א) כתב האוה"ח, ואמר את מזבח העולה בלא ואו לומר שאינו בגדר קדושת הקודש, ומקומו מוכיח עליו, ואמר ואת מכבר, שהוא בגדר עמו, ואמר את בדיו שאינו בגדר עמו, ואת כל כליו בגדר אחד עם בדיו, עכ"ל. והיינו דבמזבח החיצון לא היו הבדים שוים בקדושתם לקדושת המזבח, ולכך נאמר

הערוך להתיר פסיק רישא דלא ניחא ליה, הוא רק ביחס לדין אינו מתכון של כל התורה, אבל לגבי מלאכת מחשבת אין סברא להתיר מצד מה שלא ניחא ליה, ע"ש מילתא בטעמא. אך לכאורה צ"ע שהוא היפך דברי הרא"ש הנ"ל, שכתב להדיא שלא התיר הערוך אלא לענין שבת ולא לענין כל התורה.

עוד יש להביא מה שכתב המהרש"א (שבת קג א), שסברת הערוך להתיר פסיק רישא דלא ניחא ליה באיסורי שבת, הוא דחשיב מלאכה שאינה צריכה לגופה ע"ש. וקשה דהא מדרבנן יש איסור במלאכה שאיצ"צ לגופה, ולמה התיר הערוך גם לכתחילה, ועוד דהתינח לדעת הרא"ש שסברת הערוך שייכא דוקא לענין שבת, אבל לפי תוס' שהערוך התיר גם בשאר איסורי התורה, א"כ מוכח שהסברא אינה משום מלאכה שאיצל"ג, וכן תמה הקרב"נ (שבת פ"ב סי' א סק"ד).

ולכן י"ל, דהנה בתוס' (כתובות ו א) כתבו לדחות את ראיותיו של הערוך להתיר פסי"ר דלא ניח"ל, מהא דזילוף ע"ג האישים ומהא דמותר למעט ענבים ביו"ט אי אית ליה הושענא אחריני, ודחו התוס' דמצוה שאני ע"ש. וצ"ב דאם סוברים התוס' שפסיק רישא דלא ניח"ל אסור מדינא איך התירו במקום מצוה, ועי' בקוב"ש שם (וכבר הקדימו הגרעק"א בתשובות חדשות או"ח סי' ג), שבהכרח צ"ל שגם התוס' מודים מעיקר הדין לסברת הערוך שפסי"ר דלא ניחא ליה מותר, אלא שלדעת התוס' יש בו עכ"פ איסור מדרבנן.

ומעתה יש לומר בדעת הרא"ש, שגם הערוך עצמו מודה שיש סברא לאסור פסי"ר דלא ניחא ליה עכ"פ מדרבנן וכסברת התוס', אלא שלענין איסורי שבת ס"ל שאפי' מדרבנן מותר, והטעם משום שבשבת בלא"ה אינו איסור תורה שהרי משאצל"ג מותר, ורק מדרבנן אסור, וכאן בפסי"ר דלא ניחא ליה לא גזרו חכמים. וכן במקום מצוה

ועוד בפי' במדבר (ד, יד) אצל מזבח הנחשת נאמר "ושמו בדיו" וכן בהארון "ושמו בדיו". ובשלחן ובמזבח הזהב אמר "ושמו את בדיו".

ומקרא אומר דרשני. [ועי' שם מה שביאר בזה המלבי"ם, כי מזבח הנחושת מצד גודלו מכל הכלים היו הבדים גדולים וכבדים, והיה צריך לשומם בתחילת המסע כדי שיהיה יכול להזיזו ממקומו ולכסותו, לכן אמר בו והובא את בדיו בשאת אותו, שהיה צריך להביאם אל תוכו תיכף. וזהו שנאמר בארון ובמזבח הנחשת ושמו בדיו, שכבר היו הבדים בהם ורק תיקנם, עיי"ש. ועי' העמק דבר (כה, יד) מה שביאר בכ"ז].

ג) ונראה בזה בעזה"י, דהנה מזבח הנחושת היו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן, כמ"ש רש"י פי' תרומה (כו, ה), והיינו "מזבח אדמה" דסו"פ יתרו [וכן פירש"י שם]. (וגדולה מזו כי רש"י (פי' תצוה ל, ג) וז"ל, מזבח העולה לא היה לו גג אלא ממלאים חללו אדמה בכל חניתם. וא"כ בשעת נסיעתם שלא היה גג למזבח לא היה כלל מקום המערכה, וצורת המזבח. אמנם עי' תוס' השלם לח, ו-ז שכי' לדייק מדי' רש"י במקו"א דהיה לו גג למזבח, עיי"ש מה שהאריך בזה). וא"כ בשעת נסיעתן שלא היה חלל המזבח מלא אדמה, הא לאו מזבח הוא, וכן כי בס' טהרת הקדש (זבחים סא, ב) דמשום דכל מצותו שיהיו ממלאים אותו באדמה בכל חניה כשמעמידין אותו, א"כ כשחללו ריקן, בשעת הנסיעה שהיו מפנים ממנו האדמה, לא חשיב מזבח כלל.

(ועיי"ש בס' טהרת הקדש שהקי' ע"ד התוס' (שם סוד"ה אע"פ שנסע) שכי'

בהם "את בדיו" ולא "ואת בדיו" (וכ"ה בפי' פקודי לט, לט).

והנה לגבי שאר הכלים כתיב שם "את הארץ ואת בדיו" וכן "את השלחן ואת בדיו" וכן "ואת מזבח הקטרת ואת בדיו" והיינו דבכל אלו הכלים היו הבדים שוים קדושתם לקדושת הכלי, וצ"ב מאי שנא בדי מזבח החיצון שלא היו הבדים שוים לקדושת הכלי [ועיי"ש שכי' האוה"ת, והמשכיל על דבר יראה כי השכל יכיר ההדרגות שהם כמו שכתבתי]. וצ"ב.

ב) והנה המלבי"ם פי' תרומה (כה, ט) עמד להתפלא מה שנשתנה בכמה מקומות בדי מזבח הנחשת מבדי השלחן ומזבח הזהב. חדא, בציווי פי' תרומה (כז, א) "והובא את בדיו בטבעות וגו'" וכן בעשיה בפרשתן (לח, ז) "ויבא את הבדים בטבעות וגו'" שנזכר הבאת הבדים לטבעות, מה שלא נזכר כלל בשלחן ומזבח הזהב הבאת הבדים בהם.

[והנה גבי הארון נזכר הבאת הבדים, בפי' תרומה (כה, יד) "והבאת את הבדים בטבעות" ובפרשתן (לז, ה) "ויבא את הבדים בטבעות", והביאור בזה י"ל, דלפי שנאמר בבדי הארון הציווי "בטבעות הארץ יהיו הבדים לא יסורו ממנו" (כה, טו), על כן הוזכר הבאתם לבדים, דשם מקומם לעולם. אכן בבדי מזבח הנחשת שלא נאמר ציווי זה, יש להתפלא למה נזכר הבאתם בבדים].

ועוד בפי' פקודי בהבאת המשכן אל משה (לט, לט) חשב קרא "את מזבח הנחשת וגו' את בדיו" וכן בהארון "את ארון העדת ואת בדיו" ואילו בשלחן ומזבח הזהב לא כתב ואת בדיו, הגם שגם בהם צוה לעשות בדים.

והרי הדבר מפורש בקרא (כז, ז) "והובא את בדיו בטבעות והיו הבדים על שתי צלעות המזבח בשאת אותו" שנתפרש כאן הזמן שיהיו הבדים, שהוא "בשאת אותו", מה שלא מצינו כן בכל שאר הכלים, שלא נזכר בהם זמן היות הבדים בהם, רק שנאמר שיעוד הבדים לשאת אותם. הרי להדיא חילוק זה, דלפי שכל הכלים היו מיטלטלים לעולם, על כן שייד שם ודין בדים לעולם, ולא רק בזמן מסוים, ומשא"כ במזבח העולה, שהיה מחובר באדמה בשעת חנייתו, ואז לא שייד שם ודין בדים, א"כ אין דינם אלא "בשאת אותו".

וא"כ יש לחלק, דבדי השלחן ומזבח הקטורת, חשיבי הבדים טפלים להכלי, לפי שדינם לשמשו לעולם, אולם בדי מזבח העולה, שאין דינם אלא בשעת המסעות שהיה המזבח מיטלטל, אבל בהיות מזבח בכשרות, לא היה שם ודין בדים עליהם, א"כ יש להחשיבם כדבר וענין לעצמם, שאין בהם טפלות גמורה להכלי, ורק שדינם לינתן בהמזבח בשאת אותו.

ואשר בזה יתפרשו לן המקראות באר היטב. הנה הענין שנתפרש הבאת הבדים בטבעות, היינו לפי שהם דבר לעצמם ולא בטפלות גמורה להכלי, על כן נתפרש הבאתם אל מקומם בכלי, וכמו שנתפרש בו בהמזבח נתינת מכבר הנחשת בפי תרומה בציווי על עשיית המזבח (כז, ה) "ונתת אותה תחת כרכוב המזבח וגו'". (ועיי"ש מלבי"ם שהאריך דהמכבר היה כלי העשוי בפני עצמו שהולבש על המזבח. אמנם בפרשתן לח, ד בעשיית המכבר כתיב "ויעש למזבח מכבר וגו'" לא נאמר לשון נתינה כמו בהבדים, ועיי' העמק דבר שעמד בזה ופי

דאף בשעה שנישא בכתף מזבח הוא, כמו דאמרי' התם אע"פ שנסע אהל מועד הוא. וקי' דבשלמא אם לא היה החסרון רק מה שהוא מסולק י"ל דאעפ"כ מזבח הוא, וכמו דאמרי' גבי אהל מועד, אבל הא כל דליכא אדמה אין כאן שום מזבח בעולם. ועיי' מש"כ דצ"ל דדברי התוס' אזלי למאן דלית ליה שהיה מזבח הנחשת מלא אדמה, עיי"ש, ועיי' ס' יד בנימין דדברי התוס' אזלי להו"א בסוגיא דפי' שני הלחם. ועיי' בחי' הגרי"מ פיינשטיין מש"כ דאע"פ שבשעת המסעות לא היה לו כלל דין מזבח, שהיה חלול ולא היה בו אדמה, ולא היה מקום המערכה, מ"מ לא חשיב נפסל המזבח, וחשיב מזבח לענין שצריך שתהיה אש המזבח קיימת, וכן ביאור ד' התוס').

והנה נחזי אגן, הנה כל שם בדים, שענינם לישא בהם ולטלטל הכלי שחוברו אליו, אינו שייד אלא בכלי המיטלטל, אבל בדבר המחובר, שאינו מיטלטל ממקומו, אין שייד שם בדים. וכפי שבבית המקדש שבו היה מזבח העולה עשוי מאבנים לא היו בדים להמזבח, דכל שם בדים הוא כשיש מציאות של טלטול הכלי. ונמצא א"כ, דבשעת קיום המזבח כדינו, שהיה מחובר באדמה, לא היה שייד מציאות ושם בדים, ורק בשעת המסעות, כשפינו מן המזבח את האדמה, ולא חשיב מזבח, אז היה שם בדים ואז דינם לינתן בטבעות המזבח. וחלוק מזה דין בדי השלחן ומזבח הקטורת, דשם לעולם היה הכלי מיטלטל, וא"כ שפיר שימשו הבדים בדינם בכל עת, וגם בהיות הכלי משמש בדינו.

(ד) ובאופן זה יש לפרש אלו הדיוקים גבי בדי הארון, דהנה מצות הבדים (כה, טו) "בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" שעניינם לא רק לשמש בעת נסיעתם, ולכך הם נתונים בו גם שלא בשעת המסעות, דזהו המקום שלהם, ולא רק לשמש להארון כשצריכים להם, וי"ל דחשיבי דבר בפני"ע מצורת הארון, ואינם בטפלות גמורה להארון.

ועייין ריטב"א מכות כב, א (ד"ה וליחשוב נמי המזבח) שכי' דהיכא שהסיר בדי הארון עובר בלאו כל שעה שמשתמש בהם ואינו מחזירן וכ"כ גבי מזיח החשן. ובערול"י (שם) תמה וז"ל, לא הבנתי מנין לומר כן דלא נגמר הלאו במעת שהסיר והזיח, והרי משעשה כן ודאי לוקה אפילו החזיר אח"כ, וא"כ הרי לא בעת החרישה עבר על הלאוין הללו.

והנראה מבואר בד' הריטב"א דהלאו דלא יסורו נאמר שמקום הבדים מצד עצמם הוא בטבעות, ולא רק שהם משמשים להארון לנשיאתו, אלא שם מקומם מצד עצמם, ועל כן י"ל דכל שאינו מחזיר הבדים למקומם, הרי עובר מצד הבדים בלאו דלא יסורו, שמקומם הוא בטבעות הארון.

ומעתה דנפקא לן דבדי הארון חשיבי בפני"ע, ואינם בטפלות גמורה להארון, א"כ יתבאר לן היטב מה דנתפרש בקרא פ' תרומה "והבאת את הבדים בטבעות", וכן בפ' ויקהל בעשיית הארון כתיב "ויבא את הבדים וגו'" והיינו דכיון דהוי דבר בפני"ע שאינו בטפלות גמורה להארון, יש להחשיבו בפני"ע, ומפרש לה קרא להבאתו על מקומו. וכמו גבי הכפרת דכתיב "ונתת את

שלא עשאו בפני עצמו אלא מתחילה עשה המזבח בזה האופן, ודלא כהמלבי"ם, ועיי' בזה). [וכן הביאור במה שנתפרש הנתינה בהכפרת ובדי הארון, וכדלהלן]. אולם בדי השלחן ומזבח הקטרת אשר היו טפלים להכלי בהיותם משמשי הכלי לעולם, לא נתפרש הבאתם אל תוך הכלי, שאינם דבר בפני עצמן.

[ועוד יתכן לפרש המקרא "והובא את בדיו וגו'" שנתפרש הבאת הבדים, עפמשנ"ת דכל דין ושם בדים במזבח החיצון לא היו רק בשעת נשיאת המזבח, משום שבעת חיבורו באדמה בחנייתן לא היה מציאות בדים כמשנ"ת, א"כ זהו שנאמר "והובא את בדיו בטבעת והיו הבדים על שתי צלעות המזבח בשאת אותו" היינו דכיון שאין מציאות בדים בהמזבח רק בשאת אותו, נתפרש דענין הבאת הבדים הוא בכל פעם שישאוהו, לפי שבחנייתן לא היה שם בדים עליהם, ומשא"כ שאר הכלים שהיה שם בדים עליהם לעולם, לא הוזכר הבאתם בהבדים דוקא לפני מסען].

ומעתה הלא זהו דבפרשת פקודי בהבאת הכלים אל משה, לא הוזכרו בדי השלחן ומזבח הקטרת לפי שהם טפלים להכלי, ואינם דבר בפני עצמן. אבל בדי מזבח העולה שאינם בטפלות גמורה להכלי, והם דבר בפני"ע, חשיב להו בפני עצמן.

וגם מה שבפרשת במדבר, בבדי השלחן ומזבח הקטרת נאמר "ושמו את בדיו" היינו הבדים הטפלים לו, ואילו במזבח העולה שאין הבדים בטפלות גמורה, נאמר "ושמו בדיו".

הארון, אלא משום היותם חלק מצורתו ומכלי הארון כמו הכפורת כמשנ"ת].

(ח) הזכרת אופן הדלקת המנורה בפרשת ציווי עשייתה

ויעש את המנורה וגו' ויעש את נרתיה שבעה ומלקחיה ומחתתיה וגו' (לז, יז-כד)

הנה העירוני דבפי תרומה בפרשת ציווי עשיית המנורה כתיב (כה, לו) ועשית את נרתיה שבעה והעלה את נרתיה והאיר על עבר פניה", והיינו דנזכרת גם הדלקת הנרות ואופן הארתם עם עשיית המנורה. ואילו בפרשתן לא נזכר בעשיית המנורה גם הדלקתה. וצ"ב.

והביאור בזה נראה דהנה בחי' מרן רי"ז הלוי פ' בהעלותך עמד בד' הרמב"ם בדין דאל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שכי' פ"ג מבית הבחירה ה"ח וז"ל, ששת הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאים מן המנורה כולן פניהם לנר האמצעי שעל קני המנורה וכו', עכ"ל, דמפשטות לשונו משמע לכאורה דהוי זה דין בעצם מעשה המנורה שששת הנרות יהיו מצדדין פניהם כלפי נר אמצעי, והנה ברש"י שם פ"י דהך דאל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, היינו שהפתילות יהיו מוטין כלפי נר האמצעי, וא"כ אי"ז דין ששייך להמנורה, רק הוא דין מדיני ההדלקה, שיהיו מאירין כלפי אמצעי, ומדברי הרמב"ם שקבע להך דינא בהל' בית הבחירה, גבי מעשה המנורה, ולא בהל' תמידין ומוספין, גבי הדלקת הנרות, וגם לא הוזכר כלל ברמב"ם שגם הפתילות יהיו מצדדין כלפי האמצעי, משמע לכאורה דעיקר דין זה הוא מדיני מעשה המנורה. ולא מדיני ההדלקה. אבל

הכפרת", דכל דהוי דבר בפני"ע רק שעניינו ומקומו הוא ביחד עם הכלי, שפיר אדכיר להו קרא להצווי על מעשה הבאתם בהכלי.

[ויעוד י"ל דלפי שנאמר הציווי "בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו" לא הוזכר הבאתם לבדים, דשם מקומם לעולם].

וזהו דקחשיב להו בהבאת הכלים אל משה בפי פקודי, וכמו שנמנית הכפורת, לפי שהם כלים בפני"ע שמקומם בהארון והם חלק מצורתו, אך אינם בטפלות גמורה אליו, ומשא"כ בדי השלחן ומזבח הקטרת.

וכן בפי במדבר נאמר הלשון "וישם בדיו", ולא "וישם את בדיו" כנא' בשלחן ומזבח הקטרת, שהוא לשון טפלות לפי שהבדים חשיבי דבר בפני"ע.

(ה) וממוצא הדברים נתבאר היטב מש"כ באוה"ח דבדי מזבח החיצון לא היו שוים בקדושתם להמזבח, ולהכי כתיב בהו "את בדיו" בלא וא"ו, ואילו בשאר כלים שבהם נכתב "ואת בדיו", מבואר שהיו הבדים שוים בקדושתם להכלי. דלפמשנ"ת הלא חלוקים בדי מזבח החיצון משאר בדי הכלים, לפי שאין בדי המזבח משמשים אותו בכל עת, רק בהיותו מיטלטל, כשהוציא האדמה ממנו, שאז אינו מזבח כמשנ"ת, אבל בהיותו מזבח המחובר באדמה לא היו בהם שם ומציאות בדים כמשנ"ת, וא"כ מבואר היטב שיהא חלוק בקדושתו מקדושת המזבח, ומשא"כ שאר בדי הכלים שהם משמשים הכלי בכל עת, ושונים הם בקדושתם להכלי. [ובדי הארון י"ל עוד דשוים בקדושתם להארון, לא משום טפלותם לנשיאת

שיהיו מצדדין כלפי נר האמצעי, כל עיקרו לא נאמר אלא בשעת הדלקה לבד, שאין זה מדיני צורת המנורה, רק מדיני מצות הדלקת הנרות, ובשעה שאינה דלוקה לא אכפת לן בזה כלל, והיינו דכתיב בקרא בהעלותך את הנרות וגו'. ומיושב היטב מה דהציווי היה לאהרן ולא לבצלאל, כיון דאין זה מדיני מלאכת המשכן, רק מדיני מצות הדלקת הנרות. עכ"ד.

אשר לפי דבריו הדברים מאירים, דהנה בפרשת תרומה שנצטוו על עשיית המנורה, כתיב "ועשית נרתיה שבעה והעלה את נרתיה והאיר על עבר פניה", ופירש"י, עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה, מסובים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות, כשתדליקם, מאירים אל עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה. עכ"ל. והיינו דמשום מצות ההדלקה דבעי אל מול פני המנורה וגו' נאמר שתעשה המנורה באופן שבהדלקתה יתקיים דין זה, והיינו דפירש"י שיהא פי ששת הנרות מסובים כלפי האמצעי, ולשיטתו, דבעי שיהיו הפתילות מוטין כלפי נר האמצעי. ולדעת הרמב"ם יתפרש המקרא על עשיית הנרות הקבועים במנורה שיהיו מצדדין פניהם כלפי האמצעי. ואכן אי"ז משום הציווי לבצלאל בצורת המנורה, אלא מצות אהרן מדיני ההדלקה, רק דמה שקבוע בהמנורה נכלל בהציווי בעת עשייתה, [וכדביאר הגרי"ז מה דכתב לה הרמב"ם בה' בית הבחירה].

אבל פרשת ויקהל שעניינה מצות עשיית המשכן וכליו, והיינו הקיום דויעש בצלאל (לז, א), בכאן אין ענין אלא לעשיית בצלאל מה שנצטוו על צורת

באמת אי"א לומר כן, דהרי מקרא מפורש דהציווי אל מול פני המנורה וגו' היה לאהרן, ואם היה זה דין במעשה המנורה, מה ענין אהרן לכאן, הלא הכל נעשה ע"י בצלאל.

וביאר הגרי"ז דודאי גם לדעת הרמב"ם, הא דהיו מצדדין כלפי נר האמצעי ביסודו הוא דין מדיני הדלקת הנרות, ולא מדיני מעשה המנורה, אלא דס"ל להרמב"ם דהך דינא לא נאמר אלא על הנרות עצמן שיהיו מצדדין כלפי האמצעי, אבל על הפתילות לא נאמר דין זה, וכיון דהרמב"ם פסק דהנרות היו קבועים במנורה [כמש"כ שם ה"ו ובפ"ג מתמידין ומוספין ה"ד] וכמ"ד דנרות קביעי וקיימי בהמנורה, על כן זהו שקבע להך דינא דהיו מצדדין כלפי אמצעי בהלכות בית הבחירה גבי מעשה המנורה, ולא בהלכות תמידין ומוספין גבי ההדלקה שבכל יום, כיון שכך היו הנרות תמיד מצדדין פניהם כלפי האמצעי, אולם כ"ז הוא משום לתא דהדלקה, שנאמר במצותה ששבעת הנרות יהיו מאירים אל מול פני המנורה, אבל בעצם מעשה המנורה עצמה ליכא שום דין בתוארה וצורתה שהנרות צריכין להיות מצדדין פניהם למול האמצעי דוקא.

ונפק"מ בזה כ' הגרי"ז, דהדינים שהן בעצם מעשה המנורה, כמו הדין דמקשה וגביעים כפתורים ופרחים וכדומה, הם נוהגים בה תמיד, בין בשעה שהיא דלוקה בין בשעה שאינה דלוקה, דהרי מלבד מצות הדלקת הנרות, המנורה עצמה היא מכלי המקדש וצריכה להיות במקדש משום מצות מקדש, וגם אז כל הדינים האלו נוהגים בה, דבלא"ה לא חשיבא מנורה כלל. משא"כ הך דינא

החתיה ותכליתה היא להכניס גחלים למזבח הפנימי מ"מ עיקר תדמישה של המחתה בחתיית הגחלים היא והחתיה עצמה הרי היא מעבודות מזבח החיצון, וגדרן של דברים כך הוא, דהנה הדין אש של מזבח הקטורת שדינו להיות מאש שניטלה במזבח החיצון, לא נזכר בפרשת הקטורת, ורק בפרשת מזבח החיצון מהנאמר "ואש המזבח תוקד בו", וי"ל דלא רק שנאמר מקום ליצירת האש והגחלים, אלא זהו כל דינו של אש הקטורת שיחול בו שם אש המערכה, ואין הקטורת נקטרת אלא על אש המערכה של מזבח החיצון, ורק דמקום ההקטרה הוא בפנים, ומשו"ה מקומו של דין זה בפרשת המערכה, שזהו כל דינו ומצוותו שתיהיה אש המערכה במזבח החיצון להקטיר עליו קטורת, וא"כ י"ל שכל עבודת האש, ואף החתיה להקטרת הקטורת מכבודת המערכה של מזבח החיצון הוא ומשו"ה נחשבת המחתה לכלי שרת של מזבח החיצון.

ומה שנזכר בברייתא הנ"ל שיהיו כלי מזבח הפנימי מצופין זהב, צ"ל דכך קיבלו חז"ל, אך לא היה זה מעיקר דינם בתורת כלי מזבח הזהב. עכתו"ד.

אשר לפי האמור בדבריו לענין המחתה, יש להעמיד זאת על כל כלי המזבח הפנימי שהיו בכלל כלי המערכה של מזבח החיצון, אשר הקטורת עיקר ענינה הוא להיות על אש המערכה דמזבח החיצון.

ובזה יתיישב הערה הנ"ל מה שלא נסמך קטורת הסמים אלא מזבח הזהב, ונכתב בהמשך פסוק זה, והיינו טעמא, דהפסוק שלאחריו עוסק במזבח הנחשת, ואמנם אינו סמוך לו ממש, שהוזכר מסך פתח האהל בינתיים.

המשכן והכלים, ועל כן במעשה המנורה לא נזכר רק שעשאה מקשה ועשיית הקנים הגביעים וכו', אבל עשיית הנרות באופן שיהא קיום מצות הדלקתן אל מול פני המנורה, שהוא מלתא דציווי אהרן בהדלקת הנרות אינו שייך לכאן.

(ט) כלי מזבח הזהב

את השלחן ואת בדיו ואת כל כליו וגו' ואת מנרת המאור ואת כליה וגו' ואת מזבח הקטרת ואת בדיו ואת שמן המשחה וגו' את מזבח העלה וגו' את בדיו ואת כל כליו (לה, יג – טז)

יש לדקדק דקדוק גדול ומה שלא נזכר במזבח הזהב את כליו, כמו בשאר כלי המשכן.

ועוד צ"ב, בסדר הנזכר להלן לט, לח "ואת מזבח הזהב ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים" דלכאוי היה ראוי לסמוך את קטורת הסמים אל ריש הפסוק למזבח הזהב.

והנה ראיתי בספר מעשה יוה"כ (סי' א) שעמד בדקדוק נפלא, דבפרשת תרומה נאמר שכל כלי מזבח החיצון יעשו מנחושת "ועשית סירותיו לדשני וגו' לכל כליו תעשה נחושת" ובין הכלים שנמנו שם נזכרה גם המחתה, ופירש"י, שהיא המחתה שחותין בה גחלים לקטורת, וצריך תלמוד דלכאורה יותר היה מסתבר לומר שמחתה זו שחותין בה גחלים לתתם על המזבח הפנימי תהיה מכלל כלי מזבח הפנימי שהרי היא כלי שרת לגחלים דקטורת, [וכלי מזבח הפנימי מצופין זהב כדאי בברייתא מס' מדות, ובילקוט שמעוני פ' פקודי תכד. עיי' להלן בשלהי הדברים].

ועיי"ש שהאריך והסיק בזה דברים נפלאים כדלהלן, דאע"פ שמטרת

לתמצת בכמה מילים ספורות, אחרי שבפרשיות תרומה ותצוה נאמרו הציויים, התורה יכלה לכתוב בקצרה 'ויעש ככל אשר צוה ה' את משה', ולסיים את האירוע. אבל התורה הקדושה מייחדת כמעט חמש פרשיות שלמות לענין זה, תרומה, תצוה, חלק מכי תשא, ויקהל, ופקודי. הכל בכדי לומר לנו כמה זה חשוב, וכמה זה מהותי בתורת ישראל.

אז מה אתה רוצה? שנעלה ונבנה מקדש בהר הבית? אבל הרי אנחנו טמאים ואי אפשר לעלות, וגם אסור להתגרות באומות וכו'. נכון, אבל גם אם אי אפשר לבנות בפועל, אבל משהו מאוד מהותי אנחנו כן יכולים לעשות. סיימנו עכשיו את ימי הפורים, במגילת אסתר, כאשר המן חוזר הביתה אבל וחפוי ראש, אומרת לו זרש אשתו "אם מְזַרַע הַיְּהוּדִים מְרַדְּכִי אֲשֶׁר הַחֲלוֹת לְנֶפֶל לְפָנָיו לֹא תוּכַל לוֹ פִּי נָפֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו" (ו יג). ונשאלת השאלה, וכי כך דרכה של אשה טובה, הבעל חזר הביתה עם מצב רוח דפוק על מה שקרה לו, אז במקום לעודד אותו שזה יעבור והכל יהיה בסדר, את זורה לו מלח על הפצעים, 'נפול תפול לפניו'. מה קורה כאן?

מבאר המלבי"ם דבר נפלא (הוא מבאר זאת בפשט הדברים ממש, לא בדרך דרש). זרש אומרת להמן, ליהודים יש כח אחד ויחיד שהוא כח התפילה, אז אם אתה באמת רוצה לנצח את מרדכי, אז הדרך היחידה היא 'נפול תפול לפניו', תראה לו שאתה נופל לפניו, והוא יחשוב שהעסק מסתדר, באותו רגע שהוא יפסיק להתפלל אז תוכל לו. זו בכלל לא זריית מלח, זה פשוט עצה מחוכמת, יש לך דרך להפיל אותו, אתה תפול לפניו, הוא יפסיק להתפלל, ואז אתה תנצח. הוי אומר שהכח של התפילה של יהודים הוא עצום.

י' יקרים מפז / הרב פנחס זלצמן, ראש כולל ש"ס 'זרע שמשון' באסטאן, ביתר עילית

"אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם. ששת ימים תעשה מלאכה" (לה א-ב)

נסמכה שבת למלאכת המשכן, ולמדו חז"ל מסמיכות זו את גדרי מלאכות שבת. והנה למדנו רבותינו ובראשם האור החיים הקדוש, שבדבר שאינו נוגע להלכה, יכול כל יהודי לדרוש חלקו בתורה. ושם יש לומר בסמיכות זו כך: כשם שאנחנו מבינים שיהודי בלי שבת, זה לא יהודי, כי שבת זה לא 'עוד משהו' ביהדות, שם זה מתאים לך אתה שומר ואם לא לא, אלא זה משהו יסודי ומהותי עד מאוד ביהדות. באה התורה ללמדנו בסמיכות זו, שגם המשכן ובית המקדש, זה לא 'עוד משהו', שם יש אותו זה טוב ונחמד, ואם לא אז לא נורא. זה ממש לא כך, המשכן והמקדש זה משהו יסודי ביותר במערכת היהדות, 'ושכנתי בתוכם' אומר הקב"ה לעם ישראל, 'נתאוה הקב"ה שיהא לו דירה בתחתונים' דורשים חז"ל, הקב"ה רוצה דירה דווקא בתוך העולם המגושם שלנו, וכל זמן שאין לו את זה, זה נורא ביותר, בדיוק כמו אם אין לנו שבת.

התורה הקדושה הרי חוסכת במילים, היא מלמדת אותנו הרבה פרטים ברמז דק. גם בנושאים יסודיים ביותר, הרי גם בדיני שבת, אנחנו לומדים את מנין ל"ט אבות מלאכות, מהגימטריה של 'אלה הדברים', 'אלה' שוה שלושים ושש, דברים שתיים, הדברים עוד אחד, והרי לנו ל"ט אבות מלאכות נפרדות לחיוב חטאת. אבל כשמגיעים למעשה המשכן התורה פתאום לא חוסכת במילים, הרי את כל פרשת ויקהל פקודי אפשר היה

המילים 'גלות ישמעאל באחרית הימים' עולות בדיוק: 'מצרים איראן טורקיה עזה סוריה רוסיה', כל 'הידידות' שלנו, מבני ישמעאל ומבני אדום שמסייעים להם. כל מי שפותח את עיניו, מזהה שכל מה שחז"ל הקדושים אמרו בקשר לאחרית הימים מתקיים פה אחת לאחת. 'אין בן דוד בא עד שיכלו שופטים ושוטרים הרעים מישראל', ומאידך 'אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל' (דרך אגב, נראה שמשמים 'מתזמנים' את לימוד פרק חלק ועניני הגאולה בסדר דף היומי לימים אלו, והמעין בלימודו ימצא דברים פלאיים החופפים ומקבילים לזמנינו ביותר. וכפי שצינו לחלק קטן מהם בקונטרס 'ציפית לישועה' ועוד, שניתן לקבלם במייל המופיע מטה). וכבר הבאנו בעבר שהגימטריא של 'שופטים הרעים מישראל' שעל זה נאמר שכשיכלו תבוא הגאולה, עולה 'זה מינוי דיצחק עמית לנשיא הבג"ץ'. ו'מלכות הזלה' (עם התיבות) עולה 'ביבי נתניהו'. הכל מתממש פה מול העיניים שלנו, כשמצד אחד השופטים כלים, ומצד שני המלכות כלה, כאשר לנו רק נשאר 'לפתוח את העיניים' ולהבין את מה שמתרחש, ולשים לב למה שחז"ל הקדושים אומרים לנו שיהיה עלינו לעשות בתקופה הזו.

אז אנחנו צריכים לחזור ולחזק את האמונה בלבבות שלנו. שאנחנו צריכים לשאוף לדבר אחד ויחיד: מלכות שמים מלכות בית דוד ובניין בית המקדש. כי זו הנקודה העיקרית, שהתפקיד שלנו הוא לצפות ל'ושכנתי בתוכם', כשנחזק בעצמינו את הציפיה לצאת מן הגלות, את ההבנה שזה הפתרון האמיתי לכל הבעיות, ולא רק ימי תפילה לשחרור החטופים, או הצלחות נקודתיות כאלו ואחרות. כפי שחז"ל הקדושים מלמדים אותנו שהכל תלוי בדבר אחד ויחיד:

בעל החתם סופר זי"ע ממשיך לבאר על פסוק זה, בהקדם קושיא, מדוע נקט הפסוק לשון 'אם מזרע היהודים מרדכי', ולא בקצרה 'אם מהיהודים מרדכי'. והוא מבאר כך: התואר 'יהודי' ניתן למי ששומר אמונים למלכות יהודה. זרש אומרת להמן כך, הרי מרדכי הוא 'יהודי' כי הוא שומר אמונים למלכות יהודה, אז הנה יש לך מה לעשות, לך לאחשורוש ותגיד לו שמרדכי מורד במלכות, הוא הרי קורא לעצמו 'יהודי' כלומר שהוא נאמן למלכות יהודה ולא למלכות שלך, כך תצליח להפיל אותו. אבל אם הוא באמת 'מזרע היהודים', היינו שהוא באמת נצר ביולוגי לבני יהודה, אזי יש לו צידוק למה הוא קורא לעצמו 'יהודי', וממילא לא תוכל לו.

אם נחבר את ב' הדברים, יש לנו כח עצום לבקש, וגם זרש ידעה שזה הכח של עם ישראל, והתפקיד של 'יהודי' זה להיות נאמן למלכות יהודה. אז כפי שכבר כתבנו בפרשת תרומה, המצוה של 'ועשו לי מקדש' קיימת גם בימינו, וגם אם כרגע אין לנו אפשרות לבנות את בית המקדש, מסיבה הלכתית או מציאותית, אבל עדיין המצוה הזו קיימת, אז אמנם לא מבקשים מאיתנו לעלות להר הבית ולבנות מקדש כל עוד לא נושענו, אבל דבר אחד אנחנו כן יכולים לעשות, פשוט 'להשתוקק' לזה, שנוכל לזכות לבניית בית המקדש ולהשראת השכינה בעולם שלנו. רק נדמיין לעצמינו, לו יצויר שלא היינו יכולים לנסוע לאדמו"ר לראש השנה או לטוס לאומן, כמה הפגנות כמה תפילות וכמה השתדלויות היינו עושים בשביל זה, ופוק חזי מה שכבר נעשה, אז לפחות נעשה השתדלות דומה, בשביל משהו הרבה הרבה יותר חשוב.

ואם פתחנו בגימטריאות של 'אלה הדברים', נמשיך במהלך של גימטריאות. שימו לב לגימטריא מעניינת (העירני לזה ר' אפרים סגל מביתר עילית. ויש"כ)

שמים, מלכות בית דוד, ובניין בית המקדש.

להצטרפות לקבלת הגליון במייל,
להארות והערות:

p0504102192@gmail.com

"אחר ישובו בני ישראל וביקשו את ד' א-
להיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל
טובו באחרית הימים". זה הפתרון
האמיתי והיחיד, לפתוח את הפיות'
שלנו ולבקש בצורה ברורה: מלכות

~~~~~  
"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א ר"ב "דעת יוסף" אשדוד

## בס"ד נחשבה ויקהל פרה תשפ"ה

תזכו למצוות...

וְהַנְשָׂאם הִבִּיאוּ אֶת אֲבֵנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבֵנֵי הַמִּלֻּאִים לְאַפֹּד וְלַחֲשֹׁן.

וברש"י, והנשאם הביאו, א"ר נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחפריין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר (שמות לו), והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השהם וגו' לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשאם כתיב.

וצריך להבין איזה פגם הוא לומר מה שהציבור מחסרים אנו נותנים. והלא לכאורה יש בזה מעלה גדולה, בכך שהם אלו הדואגים שכל יחסר המזג, וקיבלו עליהם שכל מה שהציבור מחסריין, הם נותנים.

ונראה שיש כאן יסוד גדול, כי באמת עיקר המטרה של הנדבה למשכן היא, לא מחמת שהמשכן חסר חם ושלום, אלא התכלית היא בכדי שכל אחד מישראל יתנדב ויקריב משל עצמו עבור המשכן, מחמת שהוא רוצה לנדב מעצמו, וגם אם ישאר מיותר יהיה תועלת בנדיבות, שאין תכלית הנתינה מה שיש למשכן רק מה שמחסר מעצמו עבור המשכן והשראת השכינה. ומובן לפי זה שלא היה ראוי להנשיאים להמתין ולראות מה שהציבור מחסריין כדי ליתן, אלא אדרבה להקדים וליתן כל זמן שניתן להתנדב עבור המשכן, ובכך מראין כבוד השכינה, שכל אחד רוצה לזכות ולהקדים וליתן.

והנה חז"ל הקדושים גילו לנו שלכן אחר כך הקדימו הנשיאים לתת לחנוכת המזבח, והיינו שהנשיאים למדו והשיגו, שהעיקר לחפש יותר ויותר להקריב מעצמו, וזהו באמת כל עבודת האדם לחפש לעלות למעלה, ולא להסתפק במועט, וזהו אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, כי האדם צריך לחפש לעלות תמיד למעלה. וכאשר האדם מתאמץ יותר הוא מתעלה יותר, ואז לא חסרה שום אות משמו. וזה לימדונו הנשיאים לדורות.

והנה כתיב, כל אשר תמצא לעשות בכוחך עשה, ויש ללמוד מזה שהאדם צריך לחפש לעשות כל מה שבכוחו וכל המרבה משובח.

ונקח משל מהחיים, כאשר באים לשמח חתן וכלה, אם יבואו המשמחים וישבו מהצד, ויאמרו לאמר, אנו ממתנים לראות אם חסרים רקדנים כי אז אנו נרקוד, ועד אז נשב ולא נשתתף בשמחת החתן והכלה... הלא ההיפך צריך להיות, שכל אחד מנסה להיות הראשון לרקוד ולשמח, ובכך מראה את שמחתו האמיתית ואת השתתפותו בשמחת כלולותם. וכך צריכה להיות ההרגשה בכל דבר שבקדושה לנסות להיות הראשון לקחת חלק במאמץ.

והנה גם בתורה ובעמל התורה הוא כן, ובפרט כשנמצאים בציבור, יש לנסות תמיד להשתדל להיות מהראשונים, וכביכול הקדוש ברוך הוא מסתכל על כל אחד היכן הוא עומד בתוך הציבור.

וכך אמרו בדברים רבה פרשת כי תבוא. מהו לשקוד על דלתותי יום יום, אמי' הקדוש ברוך הוא, אם הלכת להתפלל בתוך בית הכנסת, לא תעמוד על פתח החיצון ותתפלל שם, אלא הוי מתכוין ליכנס לפניך מדלתי, לשקוד על דלתי אין כתיב כאן אלא על דלתותי, שתי דלתות, ולמה כן, שהקב"ה מונה פסיעותיך, ולכל פסיעה ופסיעה נותן לך שכר.

הנה למדנו שכביכול הקב"ה מונה כמה פסיעות אדם נכנס לבית הכנסת.

ואנו רואים הרבה פעמים, בכינוסים של התעוררות, ובשיעורי תורה, שאנשים לא נכנסים פנימה, ומעדיפים לשבת לא מידי קרוב אל הרב הדורש, כי לפעמים כך יהיה קל יותר לצאת, או להתעסק בדברים אחרים. אולם יש לנו לחשוב, היכן הקב"ה כביכול מעדיף שנשב... ולמה כן, שהקב"ה מונה פסיעותיך, ולכל פסיעה ופסיעה נותן לך שכר.

הנה בפרשת כי תשא כתיב, וּבְלֵב פֶּל חֶכֶם לֵב נָתַתִּי חֶכְמָה. כי צריך לחפש להיות חכם לב, וחכם לב היינו הרצון, וזו החכמה האמיתית, ודא חסר מה קני. וכאשר האדם הוא חכם לב ושואף לרוחניות בכל מאודו, הרי הוא מנסה להשקיע יותר ויותר. וזהו עשה רצונו כרצונך, שצריך להיות מבקש ולרצות יותר ויותר, ורבינו יונה כתב, ותאות הצדיקים מן ההצלחות להפיק רצון מד'. וזהו ע"י שמחפש יותר ויותר. על דרך אוהב כסף לא ישבע כסף, שאמרו זאת חז"ל במסכת מכות על משה רבינו, שאהב את המצוות.

והדרך לכך היא כאשר האדם מכין את עצמו ואת לבו. ובלימוד התורה, לחפש כמה שיותר ללמוד, וכמה שיותר להשקיע עמל ויגיעה. ואם אינו מכין עצמו רק עושה ממילא מה שמזדמן, הרי חסר לו היסוד של הרצון וחכמת הלב, ודא חסר מה קני.

ואם אמנם טבע האדם להיות עצל, זה רק הטבע, זה אינו האדם בעצמו, וזה בהחלט ניתן לשיפור ושינוי בסיעתא דשמיא, והבא לטהר מסייעין אותו. ואם יזכה וילחם יכול להצליח הרבה, והלומד מעוני סופו ללמוד מעושר. והרוצה לזכות לכתרה של תורה יזהר בכל לילותיו וכו' כמו שכתב הרמב"ם בהל' ת"ת.

ואמרו חז"ל, אם פגע בכ מנוול זה, משכחו לבית המדרש. ודקדק הסבא מקלם ז"ל, מדלא אמר משכחו לדברי תורה, רק משכחו לבית המדרש, משמע שכדי להנצל מן המנוול אין די בדברי תורה, רק צריך דרישה, על דרך, דרשו ד' ועוזו, והיינו דהמעלה הגדולה היא מה שמבקש ורוצה הדברי תורה. והסבא זצ"ל למד מזה שזהו הצירוף והשילוב של תורה ומוסר. כי באמת כח הדרישה של תורה הוא אך ורק על ידי היסוד המוסרי, וזהו על ידי ההתבוננות שידע מה שהוא עושה, שאם יודע מה שעושה הרי הוא פועל ביעילות יותר. וראיתי פעם בפנקס מורי ורבי הגר"ש ריזנבסקי זצ"ל, שכתב כך, ויקחו לי – שאם יודעים שהוא לי, הרי האפשרויות הן אחרות. עכ"ל מו"ר. והן הן הדברים. וכמה נאים הדברים למי שאמרן ועשאן...

וזה עוד הברכה היהודית המפורסמת – "תזכו" למצוות – כי המצוות הן "זכות".

\*\*\*\*\*

### קחו מאתכם – העיקר הוא ההקרבה וההתמסרות

והנה בפירוש שיר השירים להגר"א תירץ קושית הטור בפ' אמור ובחיבורו טור אורח חיים סי' תרכ"ה, למה צייתה התורה לעשות חג הסוכות בתשרי ולא בניסן, שהרי ענני כבוד התחילו ביציאת מצרים וזה הי' בניסן, והטור תירץ משום שלא הי' ניכר שעושים זאת לשם מצוה, דאולי עושין סוכות בשביל החום, וע"כ צייתה התורה לעשות דוקא בזמן שמתחיל הקור שאז האנשים נכנסים לבתיהם, ונראה מזה שהסוכה נעשית לשם מצוה. עכ"ד הטור.

והגר"א בפירושו לשיר השירים פ"א פ"ד תירץ באופן אחר, ויסודו, דאף שענני כבוד התחילו מניסן, אבל בחטא העגל פסקו, ושוב חזרו בתחילת עשית המשכן, ומשה ירד ביוה"כ ובמחרת יו"כ ויקהל משה וציוה על מלאכת המשכן, וזה הי' בי"א תשרי, וכתוב והם הביאו עוד נדבה בבקר בבקר ב' ימים, הרי י"ג תשרי, ובי"ד תשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במנין ובמשקל, ובט"ו התחילו לעשות, ואז חזרו ענני כבוד, ולכך אנו עושין סוכות בט"ו בתשרי. עכ"ד הגר"א שם.

וצריך להבין לפי"ז מדוע הקשה כן הטור, ודוחק לומר דס"ל דציווי עשית המשכן הי' קודם מתן תורה.

וי"ל דאף שענני הכבוד נסתלקו ושוב חזרו, אבל מכיון שתחילתם הי' בניסן הרי הזמן העקרי הוא בניסן. ואמנם בדברי הגר"א יש לפרש ג"כ דברי הטור, במאי דקשיא, דלכאורה אף שהי' מקום לטעות שעושין סוכות בשביל החום, וע"כ צייתה התורה לעשות בזמן תשרי, אמנם מה הקביעות המסוימת של ט"ו בתשרי, וי"ל דהוא עפ"י מש"כ הגר"א, וא"ש. אמנם דלפי"ז צ"ב בדעת הגר"א שתירץ כן, והלא אף שנסתלקו ושוב חזרו, מ"מ הי' צריך לקבוע הזמן לפי ההתחלה ממש, שאז נתחדש ענין ענני הכבוד.

וי"ל דהגר"א ס"ל דזכר לענני הכבוד, אין זה בשביל עצם הענני כבוד, שהרי לא מצינו שהתורה צייתה לעשות זכר למן ובאר, ומדוע בדוקא זכר לענני הכבוד, אלא י"ל שהזכר

הוא לנם של קבלת התשובה, שאף שנסתלקו הענני הכבוד, והי' זה עבור החטא, מ"מ קבל הקב"ה תשובת ישראל והחזיר להם הענני כבוד. וזהו עיקר תירוץ הגר"א דסוכות זכר לענני כבוד, היינו לענני כבוד של התשובה. ודו"ק היטב.

ובזה יש לישב קושית התוס' בערבי פסחים, שהקשו מדוע נשים אין חיבות במצות סוכה מטעם שאף הן היו באותו הנם, ותירצו תוס' דרך במצוות דרבנן מצינו שעל ידי שאף הן היו באותו נם, מתחייבות אף הנשים, אבל במצוות דאורייתא לא מצינו כן. אולם בתוס' ריש מגילה דף ד' ע"א מבואר דישנה שיטה דאף בדאורייתא שייך זה, והדרא קושיא לדוכתה.

וי"ל עפי"מ דאיתא בפוסקים שנשים אסורות בעשית מלאכה בראש חדש מפני שלא חטאו בעגל ע"כ ניתן להם ראש חדש לאסור בעשית מלאכה. וכבר פירשו דמה שניתן להם דוקא ראש חדש, זהו משום שהי' אפשר לחשוב שמה שלא נתנו התכשיטים הי' זה מפני שאהבו התכשיטים ולא משום שלא רצו להשתתף בעגל, אולם אחר שבשביל המשכן נתנו התכשיטים, אגלאי מילתא למפרע שאין להם חלק כלל בחטא העגל, וע"כ ניתן להם ראש חדש ליו"ט.

ומעתה י"ל דמאחר דנשים לא הי' להם חלק בחטא העגל, א"כ לא היו צריכים ענני הכבוד להסתלק בעמים של נשים, ורק חטאם של האנשים גרם לכך, ונמצא שכאשר חזרו ענני הכבוד, אצל הנשים לא הי' זה בגדר נם מיוחד לתשובה, וא"כ נמצא דלא היו הנשים באותו הנם. וע"כ אין חייבות במצות סוכה.

ומה שהקשו כן התוס' בערבי פסחים, זהו משום דס"ל כדעת הטור, דענני הכבוד היינו ענני הכבוד עצמם ולא מה שחזרו ע"י התשובה, וע"כ שפיר הקשו דלתחייבו משום שאף הן היו באותו הנם דענני הכבוד. ודו"ק היטב.

והנה יש להתבונן במה שמבואר מדברי הגר"א שע"י עשית המשכן חזרו ענני הכבוד, דלכאורה הי' צריך להיות שע"י המשכן יחזרו ענני הכבוד, ולמה הי' סגי בעשית המשכן, אמנם י"ל דעיקר הענין הי' העשי' וההתנדבות למשכן, ולא הי' המשכן העיקר רק הנדבה וההתמסרות, והיינו מה שהקריבו עם ישראל מעצמן, וויתרו על כסף וזהב ותכשיטין, על ידי זה בלבד נעשה השראת השכינה.

והנה מצינו שאמרו החכמים למשה רבינו, מרבים העם להביא מידי העבודה למלאכה לעשות אותה. ולכאורה מה כל כך גרוע שיביאו קצת יותר, אמנם יש לומר דיש כאן ענין עמוק מאד. כי הי' צריך לנדב עבור עשית רצון ד', ולא להוסיף שום דבר, להראות שהצלחנו לעשות כך וכך, שעם ישראל יראה שהוא יכול להרים משכן יפה, וזה לא עשית רצון ד', רק נכנס בזה רצון עצמי, וזה כבר פגם ולא יכול לצאת מזה השראת השכינה. ועל כן הי' צריך להיות שלא יביאו שום דבר מיותר.

ועומק הענין הוא, שיסוד המשכן הוא הקרבה, והקרבה נקרא רק כאשר עושה למען הקב"ה, ולא כאשר עושה למען הראות עושר כבוד מלכותו ויקר תפארת גדולתו, וי"ל

שזה מה שרצה אחשוורוש להראות, שהוא יכול להרים ארמון וכסא מלכות יותר מעם ישראל, אולם הוא לא הבין, שלא בזה הענין, וזה באמת י"ל שהי' פגם כלשהו בדבר הנשיאים, שהם אמרו שיתנו מה שחסר, כי לא הענין לתת מה שחסר, וממ"נ אם באמת חסר הקב"ה לא דורש, וזהו קחו מאתכם תרומה, ומאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, וכבר עמדו מדוע כתיב לשון קחו ויקחו ולא תנו, רק הענין לקחת מעצמו ולהקריב עבור הקב"ה, ואם הקב"ה ציוה עכשיו, לא מחכים לראות מה חסר ולתת אותו, כי לראות מה חסר זה בגדר של נתינה בשביל להרים ולהצליח בהקמת המשכן, וזה לא הי' הענין, וע"כ היו דברים שלא הי' אפשר לעשות כמו המנורה, ומשה עשה אשר הוא יכול, כי הקב"ה רצה להראות שהעיקר הוא שאתה תקריב מעצמך לרצון ד', ולא העיקר שתצליח להקים משכן, ובאמת כידוע שגם ההקמה לא צלחה בידי משה, עד שהקב"ה סייע בעדו, כי זה העיקר שהאדם יעשה ולא שהאדם יצליח לעשות, והעיקר הוא המסירות.

ודבר זה למדנו לא רק מעם ישראל רק גם מהחכמים, וגם ממושה רבינו. שלא הסכימו שיהי' עודף, ולכאורה מה רע שיתנו קצת יותר, ואפילו הרבה יותר. אולי שיבנו עוד אגף ועוד משרד וחדר קבלת קהל וכו' וכן על זה הדרך. אולם זה הענין שהעיקר הוא מה שהאדם מקריב עבור רצון ד', ולא להראות מה שהוא יכול להצליח, ולכן מצינו שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

ומצינו במראות הצובאות אשר צבאו, ועי"ז זכו למי סוטה שיכול לטחר אשה לבעלה. וכבר עמד בזה מרנא הגר"ח ש"ש זצוק"ל עד כמה כוח האדם גדול שיכול לקחת מראות הצובאות ולהפוך אותם לדבר שמחולל נסים. וי"ל דזהו ע"י שנדבק בהקב"ה, אמנם התנאי הוא במה שעושה אך ורק למען רצון ד'. ועל זה בנוי שער יחוד המעשה לרבינו בעל החובות הלבבות, ודו"ק היטב.

## **בומרנג – חץ מושחז שחוזר לאחוריו.**

### **"בעין הסערה" – ליבת הסיפור.**

## **פרק מ' (פרק צ"ב) "בתחבולות תעשה מלחמה"**

### **הפעם התקציר מקוצר לחלוטין:**

דודי נקלע לתוך מעגל תככים ותרמיות שטווה פסח שולביץ שכל כוונתו להגדיל את שמו ואת אחיזתו בנר תמיד, הוא מעוניין שתהיה לו מקהלה רבת משתתפים ועל ידי כך יהיה לו קהל צופים ענק שירחיבו את כיסיו ויוכלו לממן את כל התוכניות שלו, דודי נבחר להיות בובת המריונטה שלו, על ידו הוא מתכונן לבצע את זממו, אבל דודי אינו כזה טיפש ובפרט שיש לו אשת חיל נאמנה שבצילה הוא חוסה הוא נערך למלחמה חזיתית ובפרק הנוכחי נראה איך הוא מבצע זאת בהצלחה מרחבה.

## פרק מ' (פרק צ"ב) "בתחבולות תעשה מלחמה"

השנה השמינית מתקרבת, אצל דודי היו עליות ומורדות, מצד אחד הוא היה שקוע מאד בלימוד ועשה את כל המטלות כראות, אבל הוא חש שוב סחף מחודש אל קווי הנייעס, לא היה לו הסבר למה זה כל כך חשוב לו, לראשונה קיבל הערה לא נעימה מראש הכולל רב חיים משה הלוי על שהוא מביא את המכשיר לבית הכנסת, ההסבר של דודי כי הוא לא מקשיב לו לפני התפילה רק לאחריה לא הניח את דעתו, גם אחרי התפילה צריכים להיות קשורים לתפילה, שהרי חסידים הראשונים היו שוהים גם שעה לאחריה, הקשר עם מכשירים תפלים אלו רק הורס את הקשר עם חשקת התפילה והלימוד.

גם אם הוא לוקח את המכשיר עליו לעשות זאת במקום שאיש לא רואה אותו, אבל זה שהוא עושה זאת בפרהסיא גורם לכך שאנשים למדים ממנו שקווי נייעס הם לא מוקצה הם אפילו מותרים לכתחילה.

"אצלך אמנם רק מחוץ למסגרות, אבל אלו שילמדו ממך לא יעשו את אותה משוואה הם יקלו אפילו בתפילה עצמה או בסדרי הלימוד וזה ממש חבל, כי אתה עלול להיכנס לגדר חוטא ומחטיא".

הערה זו שברה את לבו של דודי מאד, הוא נפגע מאד מהבוטות של ראש הכולל שאינו מסתכל על כל מעלותיו הרבים, הוא נעמד רק על פכים קטנים.

את כאבו לא יכול הוא להשיח לצילה כי היא דווקא בקו הנגדי לחלוטין, רק שהיא חכמה מאד והפסיקה להעיר לו הערות, כדי שאם אי פעם תהיה הערה חשובה היא תתקבל בשימת לב נכונה.

אך מעבר לתקרית זו, הייתה לו שנה מיוחדת, התשלומים לד"ר משביעים רצון נותרו לו עוד ארבע וחצי שנים עד שהוא גומר לפרוע את כל החוב. אחרי כן יוכל לצבור הון לחתונות הילדים, אלי כבר בן תשע שנים, עוד 11 שנים הוא ראוי לחופה, צריך לחשוב על העתיד.

הוא אמנם לא דיבר עם צילה על התוכניות שלו בעתיד, אבל לדעתו אין סיבה להחליף את המקום, הוא התרגל למסגרת החיים שלהם, כבר לא מפריע לו שרובם מחללי שבת ויו"ט בפרהסיא, הוא אינו מסוגל לתקן את העולם, הוא מתעודד מקומץ בעלי התשובה שהצטרפו למסגרת נר תמיד, הם התחייבו להניח תפילין ולשמור על עיקרי המצוות ככשרות הבית והמשפחה, גם חלק חשוב מדיני השבת, כלומר הם לא יחללו שבת בפרהסיא וגם זה פרט חשוב ביותר. התקדמות זו נחשבה עבורו השיג עצום שבשביל זה אסור לו לפרוש מהמקום.

צילה הייתה טרודה בהרצאות שנתנה, היא הרחיבה את מעגל החוגים עד שכמעט לא היה לה רגע של פנאי, היו לה גם עבודות של אומנות בתחומים שונים שעשתה כפריילנס והם גם הכניסו לה הכנסה טובה, היא סמכה מאד על השקידה של דודי בלימוד, היא לא ראתה אצלו נפילות לפיך אחזה שמצבו הוא טוב מכל הבחינות, גם אצלה היה מוסכם שכל עוד לא סיימו לשלם את החובות יישארו במקום, אחרי כן יעשו שיקול מחודש.

פסח יצר קשר בתחילת סיוון רק לוודא שההסדר ממשיך כבעבר. צילה ודודי אישרו את ההסכם לשנה זו בלי להתחייב על עוד שנה, כל שנה צריכה בחינה מחדש, כל זה נעשה כדי שפסח לא יקח את דודי כמובן מאליו.

לוקה לא הפריע, הוא נואש לעת עתה להילחם עם פסח ולטעון על דודי בעלות. אבל תוכניות יש לו במגירה כשיפתור את הבעיות שלו מבית.

לפני שיצא דודי לחו"ל בא להיפרד מראש הכולל שלו, ראש הכולל נתן לו דברי חיזוק וביקש ממנו שיגביר את זמני לימוד המוסר בפרט בימים הקדושים כי הוא נמצא במקום הסכנה שלא ידמה לו לרגע כי הוא מחוסן מהשפעות המקום, תפילה ויראת שמים צריכים חיזוק תמידי, גם בגיל בו כבר עברו על האדם רוב ימיו בתורה וביראת שמים עדיין אינו יכול לומר "ולבי חלל בקרבי".

"השפעת חו"ל לפעמים באה בעקיפין ובחוסר יודעין, על כן צריכים להשגיח באלף עיניים, עצה טובה קמ"ל לא להתערב בהם ובהמונם, מלבד עצם החזנות, כך ייטב לך מאד".

לדודי צרבו הדברים, הוא חש שלראש הכולל יש עליו טענות עקיפות, אלא שלא רוצה לומר לו אותם בעת שהוא בכולל כדי שהיחסים לא יעכרו, אבל כעת הוא מנסה להעמידו במקום. דודי לא אחז שמצבו כל כך גרוע, הוא עושה את עבודתו בנאמנות. הוא נענע את ראשו בסבר פנים רציניות כמקבל את כל דברי התוכחה בהבנה מלאה.

כשהגיע ללוס אנג'לס המתינה לו הפתעה מרעישה, למחרת הגעתו יצר איתו אלי קאהן קשר כדי לתאם מתי תבוא אליו המקהלה כדי שיקבלו ממנו את ההדרכה המלאה, הוא קבע איתו על שעת אחה"צ לאחר הצהרים, כשהוא אינו משער את המוקש שטמנו לו.

כשהגיע המקהלה היו הפעם תשעה נערים, הם לא הסתפקו בסופר סטאר שהביאו שנה שעברה, הם מבינים שכל שנה עושים בבחינה של מוסיף והולך, זעמו גבר עליו האם החוצפה של פסח כה גדולה, הלא שמע את האזהרה שנשלחה אליו, אזהרה ברורה שמשמעה כי כבר אז הגזימו אלא שדודי וצילה לא רצו להחריף את הטון אבל הפעם החוצפה עוברת כל גבול. הוא יצא מהמקום לכיוון בית המדרש הסמוך והתיישב ללמוד. אלי ראה את המחאה בעיניים קמות, לפתע נזכר בשליחות שהיה צריך להעביר לפסח ולרוע המזל שכח להעביר את המסר, כנראה שפסח הבין מהצלחת השנה שעברה כי דודי הבין את הבקשות של פסח ומשתף פעולה.

אבל האמת הייתה הפוכה, דודי סבר שזה היה סוף הלחצים והבקשות, לא כ"ש שלא התכוון שיעמידו אותו בפני עובדות מוגמרות, והנה התוצאה נראה שהחוט נקרע ללא תקנה יתכן שאפילו לא יסכים לעבור לפני התיבה, הבושות שתהיינה הכל הן תוצאה של חוסר תיאום.

אלי הבין כי עליו להבהיר את מה שאירע ולקחת את כל האשמה על עצמו. הוא ביקש את הנערים לעזוב את המקום, הוא בדה סיפור כי דודי לא חש בטוב ורמז לו כי כעת לא יוכל ללמד, הנערים היו מאוכזבים מאד אבל לא שיערו שיש כאן סיפור רציני מאד.

רק לאחר שהנערים עזבו את המקום הלך אלי לבית הכנסת ועמד חצי שעה ליד אלי שהיה שקוע בלימוד הלכות שופר. כשקם לרגע לחפש ספר לעיין הבחין באלי, אלי ניגש אליו בבושת פנים, כולו נבוכ, הוא מיהר להסביר את הטעות שאירעה, הוא לקח על עצמו את כל האשמה, הוא סיפר שבשל הצלחת החזרה של שנה שעברה נשכח הסיפור מלבו הוא לא העביר את האזהרה לפסח, יתכן שפסח סבר שכבודו רואה את העניינים עין בעין, פסח לא היה עושה מעשה כה נלוצ אם היה חושב לרגע כי אתם נגד כל העניין.

דודי חש כי אלי אומר את האמת, אבל עדיין כאב לו איך פסח לא מנסה לברר מה דעתו על הוספת נער נוסף, הרי כל שינוי הופך את המקהלה למשהו גרנדיזי מדי, זה הופך "לטמפל" במלוא מובן המילה, מי ירצה להתפלל במקום כזה? הלא מאז שהגיע לפני שמונה שנים השתנה בית הכנסת במאה שמונים מעלות לרעה.

"אני חייב לדבר עם רעייתי אם אני ממשיך או שאני מקפל ציוד, אני לא מוכן להיות בובת מריונטה שכל הזמן מושכים אותה בחוטים" חתם דודי את שיחתו.

אלי קאהן יצא עם ראש מורד, הפעם הכל חורק הוא חושש שהשנה לא יהיה חזן הם יצטרכו לחפש מן הגורן או מן היקב, נער הפלא מייקל קורמן בן ה-12 הוא אמנם מציאה של ממש אבל את מי הם יתאימו כחזן? פסח ישאג ויזעק עד לשמים ויאשים כמובן אותו, הלא הוא מעל בשליחותו, אם הי ה מזהיר אותו לא היה ממחר להכניס עוד נער בן 12 שאמנם טוב מאד בשירה אבל הוא לא מיוחד, האם בשלו היה מסתכן עד כדי כך? אבל כיון שלא הזהירו נופל כל התיק עליו.

כך דרכו של פסח תמיד להטיל את האשמה על שכנגדו, הוא תמיד המוצלח אם לא היו לו שותפים טיפשים היה מצליח בכל מה שיניח את ידו, אבל מה לעשות שתמיד השותפים שלו הם לא יוצלחים.

דודי לא התמהמה לרגע הוא התקשר לצילה וסיפר לה על ההפתעה החדשה שפסח עשה כשהרחיבו את המקהלה בעוד נער, הוא התרעם ועזב את המקום הוא הלך ללמוד בבית כנסת שממול לביתו, אלי הגיע אליו תוך שהוא מתנצל שהפעם האשמה מוטלת עליו, משום מה שכח לחלוטין להעביר את השליחות פסח הסיק שדודי וצילה מרוצים מהמצב ולפיכך העלה את המקהלה בזהירות רק עם נער אחד נוסף, הוא לוקח את כל האחריות על עצמו ומבקש שלא ישוב ארצה כפי שאיים לעשות.

צילה שמעה והשתוממה איך מתרחשת כזו טעות, חוסר אחריות מוחלט, אבל קשה לכעוס על פסח שאמנם לא פעל מתוך תום לב, היה עליו לבקש רשות לפני שהוא פועל פעולה כה קיצונית, הוא כבר נכווה איתם לא פעם אחת, לשם מה שוב ושוב להסתכן.

השאלה מה לעשות לאמץ את הצעד הקיצוני של דודי או לעשות תרגיל יותר מחוכם, אבל להשאיר פתח מילוט?

דודי אני צריכה לחשוב על הנושא, בינתיים תשב בבית הכנסת ותלמד, תחזיק את הפל' קרוב אליך. אני מקווה שה' יחונן אותי בדעת נכונה.

\*\*\*

פסח לא חלם לרגע מה עובר כרגע על דודי, הוא ישב ברוגע במשרדו בוחן את התיק האחרון עליו עבד, תיק ירושה מטלטל שכבר חמש עשרה שנים הוא סב והולך מבית משפט אחד למשנהו, היה כבר כמעט גמר אלא שברגע האחרון צצה בעיה קשה שתקעה שוב את התיק, מוחו כבר מיוגע לחלוטין זה מעל ומעבר לכוחות של עו"ד בינוני התיק חייב עו"ד גדול ממנו, אבל פסח אינו מוכן להודות כי הוא לא מספיק מוכשר לטפל בכאלו תיקים מסובכים.

צלצול נכנס וקטע את מחשבותיו הנוגות, הוא מסתכל במכשיר ומזהה את המספר של אלי, מעניין מה יש לו לומר כעת, אולי לכל הפחות כאן תהיה לו נחמה.

"הלו אדון שולביץ היקר אני חייב להתייעץ עמכם בבעיה קשה שנקרתה בדרכי".

נשימתו של פסח נעתקת ממנו, מה עוד חסר לו למכסת האכזבות?

"תאמר במהירות מה קרה אל תמתח אותי יתר על המידה"

"קרתה תקרית לא נעימה, דודי קלט שהוספנו עוד נער זה הקפיץ אותנו, הוא היה בטוח שנסתפק במיידקל ולא נרחיב יותר את המקהלה. הוא עושה כעת הפגנה ולא רוצה בשום אופן ללמד את המקהלה".

אלי קאהן לא סיפר לו את השליחות שלא ביצע, הוא הטיל את כל האשמה על פסח ודודי שלא הבינו אחד את השני ולפיכך קרה פיצוץ, הוא ממש שה תמים שלא יודע איך נקלע לשדה המריבה.

"אז נראה שהוא פורש מהחזנות?" שואל פסח בחרדת אימים. הוא יודע היטב שבלי דודי המצב אבוד לחלוטין, אין לו באמתחת שום חזן אלטרנטיבי אפילו בינוני מינוס.

"אין לי מושג, בשל זה אני מודיע לך שתעשה איזו פעולה כדי להרגיע את הרוחות".

\*\*\*

כעבור חצי שעה חזרה צילה לשוחח עם דודי, היא התייעצה עם רב שלמה שרפשטיין והוא הטווה בפניה תוכנית.

תמתין בסבלנות עד שפסח יקרא לך ותאמר לו בזה הלשון.

"באתי להיות חזן ולא זמר אופרה, הייתה כאן חריגה מעל ומעבר, למעשה אין לנו יותר פלטפורמה משותפת, אלא א"כ נסדר כעת הסדר חדש בו יהיה ויתור משני הצדדים, אבל בזה נגמר סדר הטיח.

תסתכל היטב על פניו ותבחן היטב את הבעות הפנים שלו, עליך לבחון היטב מה דברך מחוללים אצלו, אל תמהר, חשוב שהוא יקלוט היטב את המסר הבא.

דודי מתנחל כולו, הוא לא יודע לאן צילה חותרת אבל הוא למד שצילה יודעת היטב לקרוא מפה, היא עומדת לעשות כאן איזה מהפך שישנה את המפה לחלוטין.

צילה מבחינה שדודי עומד עם נשימה עצורה, הוא שותק שתיקה עמוקה ולא מנסה לקטוע אפילו בנשימה נוספת, זה טוב מאוד, דודי קשוב היטב כך יקלוט היטב את התוכנית ולא ישנה באף פרטים.

"כשתראה שפסח עומד מתנחל כמו אחד שעומד מול כיתת יורים רק אז תנחית את המשפט הבא.

אם ברצונך שנמשיך את ההסדר עליך לפרק את המקהלה, אתה יכול להשאיר את מייקל קורמן ועוד שני נערים נוספים, מעבר לכך אין צורך, תמורת זאת בשנה הבאה יבוא אליהו שהוא יהיה הקול השני שלך משך כל התפילה, אני מאמינה שאלו יעקוף את מייקל קורמן שני כוכבים כאלו ועוד שני נערים די בהם כדי לתת לתפילה יופי מדהים ביותר, זה יפצה את הקהל אין צורך בריבוי נערים ארבעה נערים שניים כוכבי על ושניים שמשמשים כמשנים די בהם כדי לתת את האפקט הטוב ביותר.

זה ויתור עצום מצדנו, לא חשבנו לרגע אחד להכניס את אלי המתוק לנושא הזה, אבל כדי להרגיע את הרוחות הסוערות צריכים לתת להם איזה פיצוי מסוים כדי לבלבל את השטן".

דודי היה המום מעצם הרעיון שהעלתה צילה שהיא תסכים שאלי המתוק ביותר יבוא בשנה הבאה אל המקום הזה שהוא לא מקום מושבם של צדיקי עולם, איך זה יתכן? הוא היה חייב לשמוע שוב ושוב את המשפט הזה כדי להבין שצילה תפסה את השור בקרניו, היא נתנה מענק עצום לפסח אבל בזה רסנה את התוכניות שלו, מעשרה נערים ועוד יותר היא קצצה לכדי מחצית שזה עוד בתחום הסביר, ומכאן והילך יותר אין לפסח שוב תוכניות הגדלה. אם יסכים לתוכנית המהפכנית יש לו את הרשות להמשיך איתו אם לא עליו לקפל את הציוד ולחזור כבר למחרת אפשר לסדר טיסה לפני ראש השנה, אמת לדודי לא יהיה נעים הצעד הזה, אבל חייבים להכריע את המערכה באופן סופי.

\*\*\*

אלי נשלח אל דודי לברר אם יש לו איזו תשובה חיובית, אי אפשר להשאיר את המצב בצורה כל כך לא בהירה, כשאמר לו דודי את ההחלטה כמעט התפלץ.

"מה שאתה אומר לי, זה לסגור את כל ההישגים שהיו לנו, פסח לא יוכל למכור אפילו כרטיס אחד אם ייודע לקהל על התוכניות החדשות

אתה מבין שאני לא יכול לחזור עם כזו תשובה למשלחי עו"ד פסח, הוא מדי אדם חשוב ולא יוכל לספוג כזו השפלה".

"אבל אין לי את הקרדיט לענות לכם תשובה שונה ממה שאמרתי כעת" השיב דודי בנוקשות.

"אנא ממכם, תעשו לכל הפחות עמי חסד, זו לא הייתה ההחלטה שלי להוסיף נער נוסף, עתה אם אחזיר לו כזו תשובה קשה הוא פשוט יפטר אותי לאלתר"

"ומה עם הדם שלנו, עושים מאתנו קרקס פעם אחר פעם, האם התנהגות זו כן ראויה לשמה?"

"אתה צודק אבל אמור נא לרעייתך שתתן לך קצת גמישות ולא למצות אתנו את הדין ברגע האחרון, הבושות תהיינה נוראות, אתם חייבים להתפשר ולתת לנו לכל הפחות את השנה שתישאיר כפי שהיא" ביקש אלי כמעט עם דמעות.

דודי השיב לו כי כל סיכום חייב להיות עם נוות ביתו, כי המושכל הראשון שלה הוא המושכל האחרון שלו, לפיכך לא יסכם כלום בלי לשמוע את חוות דעתה האחרונה.

"אי אפשר לקצץ את המקהלה כדי מחצית בשעה שאלו שלך עוד לא הגיע, הקהל התרגל לעליה ברמה ולא להיפך, אם הקהל ידע מה הולך, פסח יכול לסגור את בית הכנסת עוד השנה" חנין אלי בקולו.

"אני אדבר עם צילה ומה שתאמר את זה אומר לכם, שיהיה לכם ברור שלא ניתן שיעשו מאיתנו יו"ר השיב דודי בהחלטיות.

דוד הסתגר באיזו פינה ודסקס את הנושא עם צילה, צילה שמעה את הבעיה אליה הוטל פסח, למרות שהוא האשם בכל הסיפור, אבל אי אפשר ללכת עמו כל כך בקשיחות, חייבים למצוא איזו נקודת אמצע כדי ששני הצדדים יוכלו לרדת מהעץ.

צילה אמרה לדודי שהיא חייבת לשמוע את חוות דעת ר' שלמה שרפשטיין בלעדיו לא תעשה מאומה. שלוש שעות לאחר מיכן השיבה מענה.

השנה הם יסכימו למקהלה במתכונת של השנה שעברה בלי תוספת אחת. אבל בשנה הבאה אם הם רוצים להמשיך איתם, עליהם לקצץ את המקהלה כדי מחצית ואלי שלהם ימלא את מקום כל החסרים. אל להם לדאוג, אלי לבדו ימלא את כל הפינות הבטיחה.

אלי קאהן העביר את השליחות שלו והבהיר שזו התשובה המקסימלית שהם נתנו.

פסח קיבל את ההחלטה בקשיים, הוא קלט שהניסיונות שלו להכניס למקהלה עוד אחד ועוד אחד מתוך תקווה שדודי וצילה הסתגלו למצב, בטעות יסודם, טעות זאת תעלה לו יקר מאד כבר עתה, הוא מסתבך עתה עם משפחת שמילוביץ הורי נתי הנער החדש שהושמט בצורה כה אכזרית.

פסח קנה לעצמו מתנגד חלמיש, מאיר שמילוביץ היה אחד מגבירי הקהילה, אומנם לא בדרגה של לוקה ברונפמן, אבל חזק ובעל דעה בקהילה, איתו להתנגש מאד לא נעים.

חינו של דודי ירד מאד בעיניו, הוא נמושה חסר חוט שדרה שנגרר אחרי אשתו צילה הקלאפטע שנהנית להשליט את דעתה בכל מקום.

\*\*\*

במר נפשו שח לאורה מרים רעייתו הפקחית על כל התסבוכת האיומה בה נקלע בשל הנוקשות המטופשת של דודי וצילה, עתה קנה לעצמו שונא לא פשוט את משפחת שמילוביץ, הם עד עתה היו מראשי התומכים בו, אבל עתה מי יודע אם לא יערכו לצד שכנגד.

אורה שומעת את הסיפור, היא אבל לא קונה אותו כפי שפסח מציג לה.

"אולי דודי הוא נמושה וקלוץ יכול להיות, מעולם לא החשבתי אותו מעבר לכך, אבל צילה היא אשה פקחית ברמות היא דומה לי באסרטיביות שלה, משהו ברור שקרה אני חשה שחסרה כאן חוליה בפזל".

"לא השמטתי לך דבר כל מה שאלי העביר לי זה בדיוק כפי שהצגתי לך לא החסרתי דבר" "את זה אני מקבלת, אבל לדעתי אלי המנצח לא כל כך ישר נראה לי שהוא השמיט חלק מהשליחות שנמסרה לו דרך דודי ובשל זה נוצרה כזו אי הבנה" "לא מבין מה את רוצה לרמוז לי?" משיב פסח בחוסר הבנה מוחלט.

"לדעתי דודי העביר שליחות לאלי למסור לך שמה שהוסכם בשנה שעבר היה בדיעבד שרק יכול להיות ועוד תוספת לא תתקבל, אם היית יודע את האזהרה הזו לא היית מתחכם חשבת בתום לב שדודי וצילה התגמשו וזו הייתה טעות. עליך להצמיד את אלי לקיר שימסור לך את כל הפרטים שנאמרו לו בשנה שעברה, נראה אם יעז להכחיש".

פסח ידע שאורה מצוידת בחכמה יתירה ואם היא מרגישה זאת כנראה שזה מה שהיה, הוא יצר דו שיח קשה מאד עם אלי שנאלץ להודות שבשל הטרדות הרבות שהיו לו שכח למסור את השליחות ההיא, הכל נשכח ממנו והוא נוטל עתה את האשמה על כתפיו.

פסח החליט מעתה אלי לא יהיה יותר המתווך הוא לא מספיק איש נאמן, עליו למנות את אורה מרים למתווכת הראשית, רק כך ינצל מטעויות.

~~~~~

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!!

hanoch90@gmail.com